

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, AUGUSZTUS 5, 1875.

240—31. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Népnevelési ügyünkről.

Körül-belől egy évtizede annak, hogy népnevelésünk — a mint szokták mondani — lendületet vett, hogy a magy. kormány a nemzet élet-szükségei közé számítja polgárainak fejlesztését, s ennek elérésére erejéhez mért pártfogással is járul.

De ki ne vette volna észre, hogy a pártolás és ségély anynyi, mint egy csepp víz a szomjuságtól tik-kadt vándornak, a mely nem csak ki nem elégíti, sőt növeli szomjuságát. Így vagyunk az állam által felállított néhány községi és állami iskolával, melyek csak arra emlékeztetnek, hogy mily szánandó állapotban tengődnek felekezeti iskoláink.

A tanfelügyelők terjedelmes jelentése iskoláinkról, az ajándékozott taneszközök igen kevés gyakorlati hasznot eredményeztek. Iskoláink állanak a régi lábón. Az ajándékozott taneszközök legtöbb helyen zúgban hevernek, máshelyt elrongyolva függenek a füstös falakon, mint ismeretlen hieroglifek a tanítók és tanítványok előtt. Szóval, ott vagyunk, a hol voltunk. A kormány képtelen a bajon alaposan segíteni, a nép pedig nem ismerve az iskola szükségességét, nem érdeklődik iránta, következésképpen érette tenni, mit sem akar.

Kolozsvárt nem lehet ellenkezőt bizonyító példaképpen felhozni. A múltban, s a legközelebbi időben felállított nevelő intézetek nem a népnek, hanem egyes buzgó pátrónusoknak köszönik lételüket. Egyes eseteket kivéve, népünk az iskola gondját minden gondjai között legutolsónak tekinti, s mint ilyenre áldozni, teljesen feleslegesnek tartja.

Minden dicsekvés nélkül elmondhatjuk, hogy ez ideig a papság legtöbbet tett a nevelés ügye körül, feláldozva népszerűségét, békejét, nyugalmát, hogy részint szép szóval, részint szigorúsággal járva el a szülőkkel szemben, megfelelhessen lelkiismeretbeli kötelességének. S mire mehetett? Legfőlebb felkényszeri-

tette a gyermek egy részét az iskolába; abba az iskolába, melyben (tisztelet a kivételeknek) vagy képtelen, vagy az élet szükségéitől elkedvetlenített tanító kinozta magát s a jövő nemzedéket; az a tanító, a kinek zugolódással adja a nép gyarló bérét, melyet egy jó-ra való kondás sem tartana elégségesnek évi szükségének fedezésére.

Szó sincs róla, hogy ha az állam kellőleg áldozhatna a nevelés ügyére, az eredmény meglepő lehetne; de erre jelenleg nincsen kilátás. A tanítás szükségét nem érző szülők áldozat-készségére nem lehet számítani.

Mit tegyünk tehát? Hol keressük a mentő eszközt?

Az édes anyáknál, a nőknél!

A mit egy állam nem képes keresztül vinni, a mit az élet terheivel küzdő férfiak nem tudnak megtenni, vigyék keresztül a gyenge nők, értsék meg az édes anyák.

Szóljunk e fogékony, fásulatlan szívekhez és szavunk nem lesz kiáltó szó a pusztában.

Legyen övék a dicsőség a legmagasztosabb eszme keresztül vitelénél. Hozzák meg ők az áldozatot a nemzet, a haza, az emberiség oltárára, melynek illata bizonyára kedvesebb, emberibb, mint a csatamezők vér párája, vagy a legyőzött népek fájó sohajtása.

Keressük fel a nőket, forduljunk hozzájuk egész bizalommal, mondjuk el nekik, hogy a nemzet jövőjét tesszük le kezeikbe: és ők nem fognak visszariadni az eszme nagyságától, a küzdelem nehézségétől.

Alapítsanak a lelkes nők iskola segélyező nő-egyletet, ott Kolozsvárt a középponton, alapítsanak fiók-egyleteket az egyes községekben. Szedjék össze az egyszerű, közrendű nőknek filléreit és igyekezzenek kieszközölni a tehetősebbeknek adományait. Gyűjtsenek össze minden morzsát, kamatoztassák,

kezeljék maguk, és a legszentebb célra gyűjtött fil-
léreket istennek bő áldása fogja gyümölcsözővé tenni.

T. pap-társaim, kik szíveteken hordozzátok a
népnevelés ügyét, de a kik már-már lankadni kezde-
tek a nehéz terhe alatt, legyetek szószóllóim és az
eszme testté fog válni. A nők bizonyára megragad-
ják az alkalmat, a terhet férjökkel megosztani. Ők
akarni fogják és lesznek községenként iskola segélye-
ző fiók- nő-egyletek. Fel fogják keresni az egyszerű
nőket s azok nem fogják megtagadni kézi munkájuk
árrából, vagy terményeikből egy részecskét adni gyer-
meik nevelésére, s melyeknek nincsenek ismerősei a
gazdagabbak közül, kik hasonlóan áldozni fognak a
közügyért lelkesültek felhívására.

Nem állítom én, hogy egy két év alatt isko-
láink teljesen felvirágoznának még a nők ilyszertü
fellépése mellett is; de él a hit bennem, hogy egy
évtized múlva a cél el lenne érve s a nőnem egy
hervadhatatlan virágot tűzne érdem-koszorújába.

Ne emeljétek ellenem ama vádat, hogy ábrán-
dozó vagyok, a népet nem ismerem s még nem men-
tem át elég csalódáson. Tízennyolc éve, hogy küz-
dök a papi hivatal terheivel, s bizonynyára csalód-
tam és szenvedtem, mint pap anynyit, menyinyit még
alig valaki pap-társaim közül; s hogy mégis van re-
ményem egy iskola segélyező- női-egylet felállításához
községemben, tanu-bizonyosága annak, hogy van hi-
tem a nők minden szépre és jóra fogékony lelküle-
tében. Legyen szabad reménylenem, hogy azok, kik-
nek szívéhez akartam szólni, megértettek engemet.

Hátra van még, tájékozással felemlíteni, hogy mint-
egy mekkora összegnek előteremtéséről kellene gon-
doskodni a segélyező egyleteknek, s miképpen kellene
a gyűjteményt kezelni.

A tanítók jelenlegi fizetése 100 frttól számít-
ható fölfelé. Ha 3—4 száz frtra lehetne emelni, már
értelmes, képzett tanítókat nyerhetnénk. A legroszabb
esetben tehát 2—300 frt. évi jövedelmet kellene a
jelenlegi fizetés mellé csatolni. Nagy összeg, jelen-
legi nyomorult pénz viszonyaink között elanynyira,
hogyha nem a nőkhez szólnánk, magam is kételked-
ném a siker felett; de így nem. Alig hiszek oly pap-
nét, a ki jó példával menve elől, egy pár év alatt
100 frtot össze ne tudna gyűjteni; mi ha meglen-
ne, már nem lenne ok a jövőben kételkedni. Mert ek-
kor, a hol a körülmények ajánlanák (pedig ez kevés
kivétellel csaknem mindenütt elérhető lenne) a pén-

zen gabonát vásárolva, ezt magtárilag kezdenék ke-
zelni. Az első száz forinton körül-belől 60 véka rozs,
vagy törökbúza lenne vásárolható, a mi ha 3 vékára
1 véka kamatot számítunk, 8 év alatt körül-belől
600 vékára nőné ki magát, mely összegnek kamat-
ja csatolva a meglevő tanítói fizetéshez, biztosítaná
iskoláink s népnevelésünk jövőjét.

Ezen eredmény következő célokra vezetne:

1) a jobbitott tanítói fizetésre képzett tanítók
ajánlkoznának.

2) Népünk is befolyván még pedig önkintesen
az iskolai alap elállításához, inkább érdeklődnék az
iskola ügyei iránt.

3) A mi legfontosabb, nem telnének az évek
meddő várakozással, s nem nőnének fel nemzedékek
tudatlanságban a nemzet kiszámíthatatlan kárára.

És itt leteszem tollamat azon reménnyel, hogy
egy év múlva nem egy iskola segélyező- nő-egylet
fogja üdvös működése eredményét e lap hasábjain
felmutatni.

Mike Lajos,
zsoboki ref. pap.

Az 1875. évi XXXII-ik törvénycikk.

(Folytatás.)

III.

Özvegyek és árvák gyámolítása.

a) Özvegyek gyámolítása.

13 §.

A nyugdíjra jogosítottnak felesége, férje halála ese-
tén, évenkénti rendes özvegyi segélyt kap, ha férje leg-
alább 10 beszámítható éven át szolgált és legalább egy
éven át élt vele házasságban s férjénél legfőlebb 20 évvel
ifjabb.

Oly özvegy, ki még egy évig sem élt férjével házasság-
ban, csak azon esetben nyer segély-pénzt, ha bebizo-
nyítja, hogy férje öszszekelésükkor nem szenvedett azon
betegségben, mely halálát okozta.

14. §.

Azon özvegy, kinek férje már 10 évig szolgált, s ki
férjével legalább egy évig élt együtt házasságban, az öz-
vegyi gyám-pénzt élethosszig élvezi. Ha ismét férjhez
megy, özvegyi díját elveszti ugyan házassága tartamá-
ra; de ha megint özvegy marad és második férje után
sem kap özvegyi nyugdíjat, akkor ismét megrapja előbb
huzott özvegyi gyám-pénzét, vagy pedig férjhez menete-
lekor az őt megillető gyám-pénznek két évi összegét kap-
ja végkielégítésül. A férjhez menő özvegyeknek nyilatkoz-
niok kell az iránt, hogy ezen végkielégítést kívánják-e,
vagy pedig ismét férjhezmenetelük esetére fentartják igé-
nyüket a rendes segély-pénzre.

15. §.

Az özvegyi segély-pénz évi összege a férj részére 40 évi szolgálata után biztosított nyugdíjösszeg 40 %-át képezi, mely a házas-társ halála napjától számított félelv mulva tétetik folyóvá.

16. §.

Özvegyi segélypénzre nem lehet joga azon özvegynek:

1) a ki a 13. §. értelmében nem jogosított segély-pénzre;

2) a ki az elhunyt férjjel már annak nyugdíjba helyezése után lépett azon házasságra, melyből segély-pénzre igényét származtathatná, kivéven azon esetet, ha férje az egybekelés után ismét tényleges tanítói szolgálatba lépett s egy évnél tovább szolgált;

3) a ki férje halálakor maga is rendes fizetéssel el-
lított tanító-női hivatalban van, vagy ily hivatala után nyugdíjat élvez.

Azonban, a ki kénytelen volna a tanító-női pályát elhagyni, kivéven, ha a törvény értelmében vétség miatt mozdított el, vagy önhibáján kívül alkalmazás nélkül maradna, az akkor igénybe veheti a férj után járó özvegyi segély-pénzt azon esetben, ha maga nem kaphatna azzal legalább egyenértékű nyugdíjat;

4) a ki törvényesen elvált azon házas-társtól, ki után a segély-pénzt kaphatná, ha csak az elváltó itélettel nem igazolja, hogy az elválás oka nem ő volt;

5) kinek házas-társa a fennebbi 12. §. értelmében elvesztette nyugdíjra jogosítottságát.

17. §.

A már megnyert özvegyi segély-pénz is akár ideiglenesen, akár véglegesen az illetékes hatóság (11. §.) által megvonható az illetőtől súlyos erkölcsi kihágása, vagy erkölcstelen élete miatt; sőt feltétlenül megvonandó azon esetben, ha gyámoltott bűntényért birói itélettel sújtott.

b) Árvák gyámoltása.

18. §.

A nyugdíjra jogosított óvók, nevelők s tanítók, valamint nevelőnők és tanító-nők mindazon törvényes árváinak, kik még a nyugdíjazás előtt kötött házasságból származnak, rendes évi segély-pénz biztosítatik, ha azon szülőjük, ki után a gyám-pénzt nyerik, legalább 10 beszámítható évig szolgált.

Tízévi kevesebb szolgálati idő után elhunyt szülők árvái pedig csak akkor nyernek segély-pénzt, ha teljes szegénységük kimutatatik és szülőjük legalább 5 évig szolgált.

Az ekkint gyámoltandó árvák a szerint segélyezettnek különböző összegekkel, a mint vagy olyanok, kiknek sem apjuk, sem anyjuk nincsen, tehát egészen szülőtlének, vagy olyanok, kiknek egyik szülőjük él.

19. §.

A szülőtlen árvák segély-pénzének összege.

1) ha csak az egyik szülő volt tanító (tanító-nő, óvó), akkor minden árvára fejenként 50 frt;

2) ha mind a két szülő nyugdíjra jogosított óvó, vagy tanító volt s mindkettő legalább 10 beszámítható évig szolgált, akkor mindegyik árvára 75 frt.

20. §.

Ha az anya él és özvegyi segély-pénzt huz, akkor egy gyermekre nem számíttatik külön segély-pénz, hanem egy gyermek felül mindegyik számára 25 forintot kap.

21. §.

Ha pedig az özvegy anyja maga is tanítónő volt és mint ilyenek nem özvegyi, hanem tanító-női nyugdíja van, akkor a saját maga számára nyert nyugdíjon felül mindegyik gyermeke számára azok apja után járó évi 20 frt. segély-pénzt kap. Az ily segély-pénzek egész összege azonban 100 frtot nem haladhat túl.

22. §.

Az egyazon szülő után jogosított árváknak a 20-, illetőleg 21-ik §-ban rendelt összes segély-pénz összege nem haladhatja túl az ugyanazon tanítói állomás után járandott özvegyi segély-pénz összegét.

23. §.

Ha az özvegy nő férjhez megy s ez által özvegyi segély-pénzét (legalább házassága tartalmára) elveszti, akkor ezen idő alatt a már kiutalványozott segély-pénzt az árvák tovább is élvezik a fennebbi §§-ok értelmében.

24. §.

Azon időtől fogva, melyben az anya, vagy atya is elhal és így a gyermekek egészen szülőtlen árvákká lesznek, róluk a 19. §. 2. p. értelmében kell gondoskodni.

Hasonlóul szülőtlen árvakul tekintendők a 18. §. értelmében segély-pénzre jogosított azon árvák, kiknek anyja házassági elválás, vagy valami saját hibája miatt segély-pénzét elveszti, vagy gyámpénzt nem is nyert.

25. §.

Azon árvák, kiknek ellátása akár állami, akár egyházi közsegélylyel, vagy segély-pénz összegét túlhaladó mennyiségű ösztöndíjjal, avagy valamely nevelő-intézetben való felvétellel a segély-pénz nélkül is fedezve s biztosítva van ezen idő alatt nem kapnak segély-pénzt. Ha azonban az ily árva még 16 éves kora, illetőleg férjhez menetele előtt elvesztené ezen gyámoltást, akkor ő is részesítendő a fennebbi §§-ban megállapított segély-pénzben.

26. §.

A tanítói pályáról lelépett s általában nyugdíj-jogosítottságukat elvesztett szülők árvái nem tarthatnak igényt segély-pénzre.

Az illetékes hatóság (11. §.) által hasonlóul megvonható a segély-pénz az illető árva súlyos erkölcsi kihágása, vagy erkölcstelen élete miatt; sőt feltétlenül megvonandó az, ha az illető bűntény miatt birói itélettel sújtott.

IV.

A nyugdíj-, és gyám-pénztár jövedelme.

27. §.

A nyugdíj- és gyám-pénztár jövedelmeit képezik:

a) nevelők, óvók s tanítók (illetőleg nevelőnők s tanítónők,) valamint az iskola-fentartók egyszer mindenkorra teendő befizetései;

b) a nevelők, tanítók és a fentartók évenkénti befizetései;

c) az alapító levelek értelmében az e célra fordítható közalapok jövedelmei s egyéb, a jelen törvényben rendelt bevételek;

d) e célra ajándékozott, vagy hagyományozott, akár adományozott tőkék jövedelmei;

e) az állam-pénztárból adandó évi pótlék.

28. §.

Egyszer-mindenkorra köteles a nyugdíj-, özvegy-, árva-gyám-pénztárba fizetni:

1) az, ki tanítói (óvói) állomásra első ízben alkalmaztatik, az ezen alkalmazásban részére biztosított teljes nyugdíj-összeg 50 %-át;

2) az, ki szolgálata közben oly állomásra lép elő, mely számára magasabb nyugdíj-összeget biztosít, az előbbi és újabb legnagyobb nyugdíj-összeg között lévő különbözetnek 50 %-át;

3) az országos tanítói nyugdíj-pénztár terhére nyugdíjazott minden oly óvó és tanító, illetőleg óvónő és tanítónő, kinek gyám-pénzre jogosított felesége, vagy gyermeke van, nyugdíjaztatásakor a nyert nyugdíjnak 2 %-át;

4) minden iskola fentartó akár egyházi, akár polgári község, akár más testület, vagy magános, 10 frtot akkor, midőn az általa fentartott iskolának egy tanítója vagy nyugdíjaztatik, vagy szolgálat közben meghal s gyámolítandó özvegyét, vagy árvát hagy maga után.

29. §.

Egész szolgálata tartama alatt évenként köteles fizetni:

1) minden óvó, segéd-tanító s elemi rendes tanító (illetőleg tanítónő), a számára 40 évi szolgálat után biztosított nyugdíj-összeg 2 %-át, vagyis 6 frtot;

2) minden felső nép- és polgári iskolai rendes-tanító s általában mindenki, kinek nyugdíja 40 év alatt 400 forintig emelkedhetik, ezen összeg 3 %-át, vagyis 12 frtot;

3) mindenki, ki nyilvános óvodai, vagy népoktatási nyilvános tanintézetet közvetlenül (habár állam-segélylél) tart feü, legyen az akár polgári, akár egyházi község, akár társulat, akár más testület, vagy egyén, az általa fentartott intézetben alkalmazott mindegyik ugy segéd, mind ideiglenes, vagy rendes tanítóért külön-külön 12 frtot még akkor is, ha az állomás esetleg mincs betöltve.

30. §.

A 28. és 29. §§-ban rendelt befizetések a községi adóval együtt szedetnek be, illetőleg a tanítók fizetéséből vonatnak le s az illető egyházi, vagy egyéb pénztárból fizetnek a községi adó-pénztárba.

31. §.

Az országos közös nyugdíj-s gyám-pénztárhoz a fennebbi 28. és 29. §§-ban, rendelt hozzájárulás alól saját kívánatukra felmentetnek azon óvoda, vagy iskola fentartói

(valamint az általuk fentartott intézetben alkalmazott tanítók is), kik kimutatják s illetőleg kötelezik magukat;

a) hogy tanítóiknak legalább is annyi s oly mérvű nyugdíjat és gyám-pénzt biztosítottak, mint a minőt azok jelen törvény 9., 15. és 18. §§-ai értelmében nyernének;

b) hogy tanítóik a nyerendő nyugdíj s gyám-pénz arányában nincsenek nagyobb mérvű befizetéssel terhelve, mint menyit a jelen törvény róna rájuk; végre

c) hogy az ő intézetükbe más nyilvános intézetből átlépő s jelen törvény értelmében az országos nyugdíj-pénztárból nyugdíjra s gyám-pénzre jogosított tanítóknak mindazon szolgálati éveit beszámítják, melyek a jelen törvény értelmében is beszámíthatnának.

Viszont, az országos nyugdíj-pénztárhoz járulástól ekképen felmentett intézetekből más nyilvános intézetbe távozó tanítóknak az országos nyugdíj-pénztárból ellátásukhoz a befizetéstől felmentett intézetben töltött szolgálati idejük is beszámíthatik a jelen törvény 6 — 9. §§. értelmében.

Az ily mentesített intézetekből átlépő tanítók a fennebbi 28. §-ban írt egyszer mindenkori díjat, ha még sohasem róvták le, tartoznak az országos nyugdíjalap javára lefizetni.

Azon iskolai főhatóságok, kik intézeteiket az országos nyugdíj-pénztárhoz járulás alól ezen §. értelmében mentesíteni kívánják, ez iránt a jelen törvény szentesítésétől számított négy hónap alatt kötelesek a közoktatásügyi miniszterhez nyújtandó írásban nyilatkozni.

32. §.

A hol a jelen törvény hatálybaléptekor a tanítói állomással kedvezőbb nyugdíjazás és özvegy-s árva-gyámolítás van összekapcsolva, mint a minő ezen törvényben állapíttatik meg: ott az ezentul sem csökkenthető.

Azonban, az illető iskolafentartóknak szabadságukban áll, ezt vagy egészen saját erejükből fizetni a fennebbi 31. §. értelmében, vagy pedig akként, hogy az országos nyugdíj-intézethez járulnak s az abból járó összeget kiegészítik az általuk biztosított mennyiségre.

33. §.

Az országos tanítói nyugdíj-alap kiadásaira fordítandó azon összeg is, mely az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk 145. §-ának rendeletéből a községi tanítók fizetésének 2 %-a erejéig eddig befizettetett.

34. §.

A jelen törvény szentesítésétől fogva a községeknek az iskolai építkezésre és telekszerzésre engedélyezendő államsegélynek 3 %-át kötelesek az illető községek a segély végleges kifizetésétől számított 15 évig fizetni az országos tanítói nyugdíj-pénztárba.

35. §.

A jelen törvényben nyugdíjra jogosított tanítók, vagy utódaik gyámolítására teendő s országos kezelés alá eső adományok s hagyományok, ha céljuk az adományozó, vagy hagyományozó által tüzetesebben meg nem határozatnak, az országos nyugdíj-alaphoz csatolandók.

36. §.

Az államköltségben a vallás-és közoktatásügyi miniszterium tárcájára „népnevelési szükségletek“ címén évenként megállapított összegből az országos néptanítói nyugdíj-pénztárba potlékul fizettetik 1875., 1876. és 1877. évekre évenként ötvenezer frt, 1878-tól bezárólag 1880-ig

évenként 100,000, azontul évenként 150,000 frt, mely mindig az év elején fizetendő a nyugdíjpénztárba.

37. §.

A fönnebbi §§. értelmében befolyó jövedelmekből egy országos tanítói nyugdíj-és gyámalap alkotandó. (Folyt. kövekezik.)

TÁRCA.

Jézus a tengeren jár.

(Mát. 14, 22—32; Márk. 6, 45—51; Ján. 6, 16—21.) *)

„Luther, te nagy és félreismert férfi te megszabadítál a tradíció jármától; ki fog megszabadítani a betű elhordozhatatlan igája alól? Ki fogja végre meghozni számunkra azon keresztyénséget, mint te azt most tanítanád, a mint maga Krisztus is tanítaná!?”

Lessing.

Jézus életéből a csoda elbeszéléseket illetőleg a jelen korban két nézet uralg: az egyik az orthodoxusok, másik a racionálisták nézete. A magyarázási módokat illetőleg megkülönböztethetjük: a) a természetit, b) csodaszertűt, c) erkölcsit, d) mithoszi magyarázási módokat.

Az orthodoxok szerint, kik azt állítják, hogy ha az isteni bölcsesség jónak látta, tehetett és tett is célja kivitelére csodákat: a bibliában foglalt történeteket betű szerinti értelemben kell venni és olyanoknak, melyek által Jézus bebizonyította, hogy ő isten fia. Ezek tehát a csodaszertű magyarázási módot követik. Szerintök: Jézus a vizet borrá változtatta mindenható szavának pusztá parancsa által, 5 kenyérrrel megvendégelt 5 ezer embert, halottakat támasztott, ördögöket űzött, vakokat és sántákat gyógyított s mindezt emberi ész és erőt felülhaladó mértékben tette. És ezeket hinni, a keresztyénség 15 első századában semmi nehézségnek sem tűnt fel egy oly nemzetségre nézve, mely magát naponkint csoda által hitte körül vétetni, melynek templomaiban az apostoli kor csodatettei elhatalmasodtak s naponkint papjaitól a legnagyobb csodát látta t. i. egy darab kenyérnek a papi szó hatalma által emberi testté változtatását; ez nem látszott lehetetlenségnek egy IX. Piusra nézve, ki, midőn városának falait az olaszok serge ostromolná, nevetve így szólott környezetéhez „ők sohse fognak bejőnni, Mária az utolsó pillanatban csodát tesz;“ ki midőn az európai udvaroktól cserben hagyatott, most szent Péter örökségének megszabadítását egy isteni csoda-tettől várta. Egy

*) Einleitung in Neue Testament in tabellarischer Übersicht bearbeitet von Otto Robert Hertwig prof.

Máté: „ἐπὶ τὴν θάλασσαν.

Márk és Ján. ἐπὶ τῆς θαλάσσης...

NB. Némely hermenetíták e tárgy megfejtésénél az „ἐπὶ“ prépozícióknak különböző jelentéseiből indulnak ki. (Tengeren, tenger mellett.)

nép, mely mindenütt csodát lát, a bibliai csodákban könnyen hitt.

Sokkal fontosabb volt már e hit a reformátusokra nézve. Ők merész kritikával vetették el a kath. egyháznak minden csodáit — mint papi toldományt — és önámítást. A reformációval, mely az összes európai államok ugy vallási, mint politikai átváltoztatására és haladására nagy mértékben befolyt, egy új, szabad világnézet jött létre. Ezen világnézet alapján képződött a csoda elbeszélésekről való 2-ik vélemény t. i. racionális.

Ezek (racionálisták) minden csodát valóban megtörténtnek tartottak, csak hogy nem csodásan; az mind megtörtént, de természetes úton; vagyis, hogy az állítólagos csodák, nem csodák valósággal, hanem egyszerű természeti események; feltéve és meg is engedve az ők részéről az, hogy némelykor a történet szerzők az események természetes faktorait figyelmen kívül hagyták. És éppen ez a 19-ik század gyermekének feladata, hogy ezen faktorokat kikeresse és így a történetet a maga tisztaságában előállítsa. Bizonyos, hogy Jézus 5 ezer embert 5 kenyérral megvendégelt és még 12 kosár hulladék maradt, de ez egészen természetes úton ment végbe: a jelenlévők elővették eleségüket és egymás közt megosztották. *) Azon halott ébresztések és azon gyógyítások, melyek Jézus életéből el vannak beszélve, mind megtörténhettek, csak hogy természetes úton, mint az még ma is gyakran előfordul. Vajjon, Jézusnak a keresztelő János tudakozódásaira adott feleletét: „menjetek el és mondjátok meg Jánosnak, a melyeket hallatok és láttok. A vakok szemek világát veszik és a sánták járnak, a poklosok megtisztulnak és a siketek hallanak, a halottak feltámadnak és a szegényeknek az evangelium prédikáltatik“. (Mát. 11, 4—6.) nem tapasztaljuk-e magunkon is? Az ur beszédének nincsen-e szó szerinti értelmén kívül valami más, méjebb értelme is, a mely még ma is, a mi szemünk előtt is még folyvást teljeseedik? Nem utalnak-e e szavak amaz igazi, magas, szellemi csodára — mikint ezt Luther nevezi — a melyet Krisztus még mind a maig tesz az emberiséggel, az egészszel úgy, mint az egyesekkel? Nem állanak-e ma már egyesek helyett egész népek élő-bizonyosságaiul Krisztus csoda-tévé ere-

*) Nevelésügyi miniszter tárcájára a népnevelési szükségletek címén évenként megállapított összegből az országos néptanítói nyugdíj-és gyámalap alkotandó. (Folyt. kövekezik.)

jének? Nem találhatunk-e saját körünkben is eleget, kiken Jézus Krisztusnak és az ő evangéliumának csoda hatását saját szemünkkel is szemlélhetjük; olyan embert, a ki tán évekkel ezelőtt még kételkedett vakságában hite felől és siket volt az evangéliom szavára és ime ma már lát és hall, mert Kr.-nak igéje megnyitá az ő füleit, és Kr.-nak lelke megvilágosítá az ő szemeit? Olyan embert, ki szellemileg meghalt az ő bűneiben 10, 20, 30 év óta, de az ur feltámasztotta és immár új életben jár.

A ki önmagán tapasztalta elsőben a maga lelki betegségét és azután az ur által való meggyógyíttatását: csak az ismeri igazán a Kr.-nak csoda-erejét és az ő evangéliumának isteni hatalmát, csak az igazán boldog ember! Maga az a jelenet is, hogy Jézus a tengeren jár, egy valóságos ténynek az alapján nyugszik; nem kell feledni, hogy alkonyat volt, Jézus a parton járt, a tanítványok a parthoz közel evezve, őt a vizen vélték látni, Péter feléje indul és Jézus a partról kezét nyújtotta az elsűjűdőnek. Így, persze, minden nagyon természetes; de az csodálatos, hogy mikép nyerhették ezen egyszerű történetek az elbeszélők által azon tulságos kiszinezést és azon nagy jelentőséget, miszerint ezek nem egyebek, mint a ker. szellem győzelmének, uralkodásának és természet-feletti erejének bizonyosságai! Csodálkozhatunk-e azon, ha egy számos, tartalom nélkül való történetekkel rakott könyv most érvényre emelkedett, majd kicsinylésben részesült? Sokan vannak, kik a bibliát kiveszik a csodák világából, de még többen ennek racionális magyarázóit, kik ezt a magyarázási módot ép a szent könyv érvényessége ellen használják. Csaknem unalmas azon erőszak és önkény, mit korunk némely tiszteletre méltó tudósai tesznek azon kérdés felett: vajjon, mikép állhatnak meg ezen elbeszélések úgy, a mint vannak és hogy mégis előállításuk természetes legyen? Némelyek visszahelyezik magukat azon korba, melyben ezen történetek előállottak, a mely korban Jézusnak minden mondása, életéből minden kép a fántázia köntösébe volt felöltöztetve. „János keresztel vízzel, a ki utánam jön, keresztel szent lélekkel és tűzzel“ (Mát. 3, 11;) és „mig a menyegző tart, nem szabad a menyegző népének búsulni“: vajjon, fel-foghatták-e ezt Jézus idejében a maga jelentőségében? Néztük csak; Jézus a kánai menyegzőnél van és a János vizét az evangélium borává változtatja és az isten országának nagy menyegzői asztalánál a vendégek mostantúl fogva nem busulnak többé!

Pál megtörte az élet kenyerét a pogányok számára és ezeket elégitett ki, mig a zsidók és zsidós értelmű keresztények irigykedtek rá. Mit panaszkodtak, így szólott a zugolodóknak, ha Jézus ezeket vendégtelt meg a pusztában, még a ti számotokra is elég maradt, 12 kosárral a 12 nemzetiség számára. A kereszténység nagy változást hozott létre a pogány-világban; a bálvány-templomok leomlottak s helyökbe tiszta ker. erkölcs s igaz isteni tisztelet lépett. Mily egészen másképp vélekedünk mi ma ezen történetekről! Azok többé nem kimagyarázhatatlan dolgok, hanem beszélő illusztrációk, képzelet-dús képek, melyekben mint mag, beburkolva

rejlük a tiszta valódi ker. igazság. Ezen történetek egyike Jézusnak a tengeren való járása is.

(Vége következik.)

Miklósi József,
ref. papjéölt.

VIDÉKI ÉLETT.

A kolozs-kalotai egyházmegyéből.

M.-Valkó, július 17, 1876.

(Folytatás.)

c) Az iskola tanszerekkel Valkón dúsan, egyebütt kielégítőleg, mig Magyarókeréken és K.-Kapuson egy átaljában sehogy sincs ellátva; ez utóbbi két helyen a tanszerek beszerzése, a jelen körülmények közt ok nélkül való költség lenne.

d) K.-Kapus és Magyarókerék kivételével, hol olvasás, irás, és kevés számon kívül egyéb alig taníttatik: mindent az egyházmegyei igazgató-tanács által kiadott tantervbe foglalt tárgyak taníttatnak.

g) Közvizsga, Sárvasár kivételével, minden egyházban volt; azonban, fájdalom! nem hogy 8, hanem az 5 havi iskolázás is a legtöbb helyen nem tartatott meg. A tavasz kinyíltával az iskolák mindenütt bezárodnak, a muzsák hivi barom-pásztorokká válnak. Dicséretes kivételt képeznek a m.-valkói és gy.-vásárhelyi iskolák; az előbbiben a 9 havi iskolázás pontosan megtartatik, az utóbbiban máj. 25-én, s így a felekezeti iskolák közt legkésőbbben adatott vizsga.

Az iskolák közt mintaszerűleg kimagaslik a m.-valkói községi iskola. A második helyre a gy.-vásárhelyi jön, mely dicsőre méltólag kitűnő; a paizsos férfiival folytonosan küszködő, s magát már csak keres-bárdjával oltalmazni tudó szorgalmas tanító jobb sorsra lenne érdemes! A 3-ik kitűnő iskola a n.-kapusi, hol a tanoncok minden feleletjeikkel kitűnő bizonyosságot tettek derék tanítójuk körültekintő lelkiismeretes fáradozásáról. Az iskolai tanszobát pár öllel meg-nagyobbítva, rendes padokkal ellátva (most csak a földbe vert cövekekre szegzett deszkák képezik a padokat, hol írni, egy átaljában nem lehet) ezen iskola semmi kívánni valót fen nem hagyta. A 4-dik helyre a k.-sz.-király-zentelki iskola jön, hol a képzett, szorgalmas tanító, kitűnő buzgósággal igyekezett a gátoló körülményekkel megküzdeni; hogy iskolája a kitűnők közt elsőb helyet nem foglal el, annak nem ő az oka: 194 gyermekkel egy tanító valami kitűnő eredményt felmutatni képtelen. Ezen egyház népnevelés ügye előmozdítására a jelen vizsgálaton egy igen nagy horderejű fontos lépés tétetett. Ugyanis: Kilyén Ferenc, világi v bizottsági tag-társ ur, látván az egyház tehetetlenségét, s nevelés ügyén felekezeti uton segíni nem tudását: valdkig ható szavakban értésére adá a népnek lágy-melegségesmeszsi kiható káros voltát, s felhívá: nem csak másoktól várni, de maga részéről is minden lehető áldozatot meghozni. A nép, a lelkesítő szó behatása alatt, felkéré a t. v. tag-társ urat: vállalná el a két község iskola-széki elnökségét, s a magyar kormány segélyét kieszközölve, vezetné őket iskolai ügyökben a kívánt cél elérésére. A t. ur, kigyulni

látván a lelkesedés tüzeit, hogy az ki ne aludjék, sőt táplálékot nyerjen, azon kikötéssel, hogy ha az egyház az 1875/6 tan évre, a meglevő tantermen kívül még egy iskolai tantermet bérel, hová a magyar kormány segélye és az 5% iskolai adóból még egy tanítót állítand; az iskolaszéki elnökséget — bár más faluban lakik — felvállalá. Az egyesült két egyház, a kikötést elfogadta, s így bizton várható, hogy t. Kilyén F. ur népnevelés ügye iránti buzgósága s ismert erélye ide is egy jól berendezett iskolát fog teremteni. Quod faxit Deus!

A jákótelki-, monostori-, nyárszói-, sárvásári iskolák jók, a körösfői közepes, a magyarókeréki a közülményekhez mérten — kielégítő, a damosi — primitív, K.-Kapuson a 78 éves öreg szolga eléggé igyekszik, legalább olvasni megtanítani tanítványait; agg korától nem is lehet többet várni.

Mi előtt az iskolai állásról való jelentésünket befejeznők: nem tehetjük, hogy a b.-hunyadi munkás tanítói körnek (azon ötlebből, hogy a tanító urak a körü gyűléseket, hol a minta-tanításokból, eszme-cserékből okulhatnának, negligálják) azon határozatáról, hogy a kör által sorakból választott bizottságok pálya-társaik iskoláit koronkint meglep-jék, tanításukat meghallgassák, esetleg minta-tanításokat tartsanak, a felfedezett hiányok, hibás tanítási eljárások, sat. felől utasítást adjanak, szóval, ha a hegy nem akar Mahumedhez menni, Mahumed menjen a hegyhez: meg ne emlékezünk. E nagy fontosságú, s a népnevelés fejlesztésére kiszámíthatlan horderővel bíró, s jótékony hatását már is gyakorlatilag megmutató intézkedést bizottságunk a közgyűlésre bejelentette, hol határozatilag kimondatott a körü gyűlésekre meg nem jelenő tanítóknak 1 frt. büntetésben való elmarasztalása.

11) Az anya- és jegyző-könyvek mindenütt, a maga rendjén lapozva, pontosan vezetettek.

12) Az egyházi hivatalnokok fizetési?.. Infandum, jubes, renovare dolorem! Kapus és Magyarókerék kivételével, hol úgy látszik, előleges megállapodás volt, nem panaszozni: minden egyházközségben temérdek sok a restancia. Valójában, itt az ideje, a képzési rendszeren valamit segíteni, mert a vizsgáló bizottságok szolga-birákhöz tett átiratai, írott malasztoknak maradnak, melyek a papi és kántori üres hámbárokat soka meg nem töltik.

13) Az egyházak klenodiumai mindenütt az egyházi két kulcsu ládákban a pap, vagy esetleg a levitáknál tartatnak. Körösfőn a lelkész aa. több évek óta a konfirmált ifiaktól 10—10 krt. szokott beszélni, e pénz a gondos kezelés által 60 frta szaporodván, vele egy diszes urasztali ezüst kehely vásároltatott: K.-Szt.-Királyon özv. Gere Jánosné egy zöld posztóból való szószék takarót ajándékozott. Gy.-Vásárhelyen, mltgs. Bors Albertné ur aszszony haláláig az urasztalhoz szükséges kenyeret és bort felajánlotta.

14) Minden ekklai ingóságok legnagyobb pontossággal leltározva, megvannak.

15) Az egyházak fekvőségairól való kimutatások mindenütt a békért telek-jegyzőkönyvi másolatok alapjain véttetek jegyzőkönyvre, jöllehet a régi birtok iver, s a valódi

birtoklással szemben néhol nagy különbségek merülnek fel. Ezek szerint a 13 egyház birtokai: 15 hold, 595 □° belteret, 20 hold, 309 □° temető és cintermet; 256 hold, 759 □° szántót; 224 hold, 581 □° kaszálót; 37 hold, 1114 □° legelőt; 207 hold, 1513 □° erdőt; 50 hold, 1471 □° terméketlen helyet, összesen: 822 hold, 1544 □° területű földbirtokot. Legnagyobb földbirtoka 240 hold, Valkónak; legkevesebb, 4 hold K.-Szt.-Királynak van. A papok haszonélveznek 132 hold, 1591 □°; a kántorok 49 hold, 1145 □° ölet; tisztán iskolai célra szolgál 36 hold, 1379 □°. Legtöbb föld birtokot használ a m.-valkói — 39 hold, 850 □° — legkevesebbet 3 hold, 313 □° a damosi pap.

Erdője 7 egyháznak van; legtöbb — 64 hold — Nyárszónak; legkevesebb — 1 hold, 1243 □° — M.-Gy.-Monostornak. Ezen erdők az 1874-ik év folytán nem vágattak.

A föld birtok kezelésénél több felől merültek fel panaszok, melyek vagy a hely színén oligazittattak, vagy az egyházmegyei közgyűlésre bejelentettek.

A temetők körül sáncolása, bekerítése, befásítására Monostor, Valkó, Szentkirály, Magyarókerék, Körösfő, N.- és K.-Kapuson gond fondittatott, Nyárszó is akart valamit tenni, Sárvásár pedig absolute semmit nem tett annyira, hogy temetője körül még sánc sincsen; a hanyag kurátornak hivatalból elmozdítás terhe alatt a besáncoltatás megrendeltetett.

16) Az egyházi középületek minden egyházban tűz ellen biztosítva vannak. Monostoron a már rég óta épülőfélben lévő papi-lak elkészült, berendeztetett, s a br. Kemény Ferenc ő excellenciája által adományozott telken az iskolai épület átalakítatva, iskolai helyiségül fölszereltetett. Magyarókeréken, Jákótelkén, K.-Kapuson a templomok hasadozottak, de tavasszal renováltatni fognak. Damoson a papi lak kibővített, felemeltetve, újra fedetett; csak Nyárszó nem tett semmit; annyit mégis igen, hogy a papi lakot, leomlástól való féltében, fákkal megtámasztotta. Nyárszón a templom is ruina, hová tovább is a hiveket jární engedni: nem isteni tisztelet, hanem valóságos élet-biztosság elleni kihágás! A hivek jól látják nagy szükségét; de félnek az új templom építéséhez hozzá fogni. Jőjjön e renitens egyházba maga Erdélyország ékesen szóló Pétere, s Pál apostoli bölcsessége, Jánosi szelidsége egész tárházát meritse ki: e néppel kapacitáció útján nem fog boldogulni tudni. Itt intés, buzdítás mit sem használnak, s az egyházi előjáráságnak, ha a templom és papiház összeomlásával járó nagy felelősséget magáról el akarja hárintani, ezen indolens, s a lágy-melegség veszélyes betegségében sinlődő néppel szemben, draszszikus kurához kell folyamodnia.

17) Gyümölcsfa iskolai helyisége 6 egyháznak lenne; azonban, csak 5-ben van némi előleges berendezési lépés téve, a 6-dikban K.-Kapuson, az öreg tanító dereka inkább a sír, mint az oltványok felé hajlik. Majd minden egyházban a tanító urak válalkoztak a cintermek gyümölcs-iskolává leendő átalakítására. E pontra nézve bizottságunk a közgyűlésen oda nyilatkozott: „vagy határozatilag mondassék ki: minden tanító köteles a cinteremben, vagy az e célra

kimutatandó helyiségen az ekklai köz erő segédkezése mellett gyümölcs-iskolát állítani, vagy e 17-ik vizsgálati kérdés mérőben mellőztessék. Évenként, ismételten, hivatalosan olyan dolgot forcírozni, minek megtételére szerződésilag senki nincsen kötelezve: valamint egyfelől törvénytelen eljárás, ugy másfelől a vizsgáló bizottság tekintélyének mindanyiszori megcsorbítása!

18) Az oklevelek minden egyházban laistromozva, az ekklai ládákban gondosan őriztetnek.

(Vége következik)

Mihály Elek,

m.-valkói ref. pap, mint a n.-kapusi vizsgálati kerület jegyzője.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Folytonosan tudakozzák, hogy miért nem közöljük az ürességben levő papi és tanítói állomásokra kihirdetett pályázatokat. Az ezer és egy ok közül elmondhatnók, hogy nem akarunk élni oly szabadsággal, mely lealázabb a gráciánál és a szájalom morzsáinál. A kik azonban egyenesen hozzánk küldik be közlés végett (a mint mai számunkból is láthatják) szívesen közre adjuk, hogy ne maradjanak örök-titkok, hanem a nyilvánosság által köztudomásra jussanak. Ennél többet nem tehetünk; ennél többet ne várjon senki.

= Ezek a papi fizetések! A plymouthi egyház ismeretes lelkésze, Beecher, lelkészi hivatala után húz évente 25,000 dollárt. Beletudva azt az összeget is, melyet mint szerkesztő és felolvasó összerak, az évi jövedelmi átlag nála 50 — 60,000 dollárra emelkedik. Ez a legnagyobb jövedelmű. A többiek már kevesebbel díjaztatnak ugyan, de mégis nagy összeggel. Így dr. Tyng 6000 dlr., Dix Morgan 10,000; Smith J. 5000; Cooln 8000; dr. Bellows, az ismeretes és nagyhirű unitárius pap és a „Liberal christian“ szerkesztője 8000; Hepworth 8500; Hall János 10,000; Thompson 6000; Hastings 6000; Northrup, Burchard, Hitchens és Paxton egyenkint 5000; Elder (baptista) 6000; Chambers, Ormerthen és de Witt (holl. ref.) egyik-egyik 8000; Mandiller és Hutten 5000; Chapin (universalista) 5000; Schweizer és Pollmann 3000; más tiznek 2000. — Ezekhez hasonlóan honoráltatnak a többi nagyobb amerikai városok lelkészei. Hol állanak ezekhez viszonyítva a magyarországi s ezekkel együtt a mi nyomoruságos papi fizetéseink, melyek mintha csak éppen arra volnának rendelve, hogy valakit megmentsenek az éhen halástól. Ha ugyan nincs olyan is, mely ennyit sem tehetne, ha a szegény pap nem állana be valóságos szántó-vető embernek.

= Coquerel haláláról szóló tudósításunk személycsere folytán hibás volt. Az a Coquerel (pére) Athanas, ki amsterdami, s párisi lelkész és nemzetgy. tag volt, s ki az előbbi cikkben elősorolt munkákat írta, meghalt még 1867-ben, jan. 2-kán A távirtda tehát ezuttal csak ifj. Coquerel Ath. halálát jelenthette, ki amannak fia — méltó fia; szintén párisi suffraganeus lelkész volt 1868-ig. Ez évben hivatalától megfosztatott a Guizotféle orthod. consistorium által, s azóta egy maga által szervezett liberalis congregationnak volt lelkésze. Ezelőtt két évvel közöttünk is megfordult. Egy év óta betegeskedett; mostanában maga jelentette felgyógyultát: ezért halála annál váratlanabb.

= Köröztetik a fogarasi ev. ref. egyházban I-ször, a megüresült kántor-tanítói állomás. Évi fizetés: a) kész pénz az egyház-pénztárából 360 frt. havi részletekben; b) egy nyil kender-föld; c) a vámfának $\frac{1}{4}$ része, melyből osztálya termék is fűteti; d) alapítványi kamat 8 frt. 40 kr; e) temetésektől: háznál 50 kr., templomban 1 frt., búcsuztatás külön 50 kr; f) tandij: felekezettünken levő gyermek-től 2 frt, a második, harmadik, sat. testvértől 1—1 frt, idegenek a főnnebbi megkülönböztetés szerint két anynyit fizetnek; g) szabad szállás a kántori lakban. A kántori fizetés a szálláson kívül teszen 500 frt. o. é.

Kötelezettség: a) a templomban éneklés és orgonázás, b) a leány-iskola növendékeinek a népoktatási törvény szerint minden tanítványban való tanítása; c) a fi-tanodában őszhangzatos ének-tanítás; d) a temetéseken éneklés.

Megjegyzések: a) zenében és mű-éneken jártasok mások fölött előnnyel birandnak, mi külön okmánynyal igazolandó; b) ha nem okleveles tanító választatnék: köteles leendő a megválasztott, két év alatt állam-érvényes tanítói oklevelet szerezni, különben állomása csak ideiglenes leendő; c) nős tanító a finomabb női munkákból varró-iskolát nyithat külön díjaztatásért, mely női munka-iskola—miután Fogarasban olyan nincs — egy képzett nőnek szép jövedelmet biztosíthat; d) a pályázatra bocsátottak az éneklésből és orgonálásból próbát kell hogy tegyenek.

Pályázók a szükséges bizonyítványokkal kellően fölszerelt folyamodványaikat augusztus hó végéig Páncél Károly, ref. lelkész urhoz. Fogaras, Erdély, bérmentve küldjék be.

II-or. A megüresült egyik fi-tanítói állomás. Évi fizetés: a) készpénz az egyháztól 360 frt. havi részletekben; b) egy darab veteményes kert és a mezőn fél nyil kender-föld; d) a sátoros innepeken való prédikálásért 5 frt. 25 kr; e) a vámfának $\frac{1}{4}$ része, melyből osztálya termék is fűteti; e) temetésektől éneklési díj 30 krjával; f) tandij: ref. gyermekektől 1 frt. idegenektől két anynyi; g) szállás az iskola épületében. Mely tanítói fizetés a szálláson kívül rá megy 500 frtra.

Kötelezettség: a) a fi-tanoda két osztályának tanítása; b) a sátoros innepeken tanító-társaival templomi szolgálat; c) a temetéseknél éneklési segédkezés; d) szükség esetében a segéd-pap helyett templomozás. Képzett egyén magán-tanítványokra is számíthat, külön díjaztatásért. A szabad kézi rajzolásban és tornaszatban jártasok mások fölött előnnyel birandnak. Ha nem okleveles tanító választatnék. köteles leendő a megválasztott, két év alatt magának állam-érvényes oklevelet szerezni, különben állomása csak ideiglenes leendő.

Pályázók, tanítói képességüket, rajzolásban és tornaszatban jártasságukat, erkölesi maguk viseletét, eddigi szolgálatjukat igazoló bizonyítványaikkal kellően fölszerelt folyamodványaikat augusztus végéig Páncél Károly ref. lelkész urhoz, Fogaras, Erdély, bérmentve küldjék be. Mindkét állomás azonnal elfoglalandó.

A fogarasi ev. ref. egyház közgyűlésének 1875. július 11-én tartott üléséből.

Szilágyi, jegyző.

Nyilt posta.

18) Péér S. Gy. urnak. Köszönjük. A másikat okvetetlenül és mielőbb kérjük.

19) Ó.-Brettye. J. A. urnak. Mielőbb közölni fogjuk.

20) L. M. urnak. Ha ugy lehetne, a mint mi ohajtanók, nem volna oka a panasza. Ám, panasolni könnyű: de segítni — nehéz. „Türve türr, és bizva bizzál!”

21) O. P. urnak. Olyan esetben legjobb felsohajtai: o, quanta species, cerebrum non habet!

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Felolvasó szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdászánál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, AUGUSZTUS 12, 1875.

241—32. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Egyházunk belső szervezetének és rendtartásának némely hiányairól.

Mintegy rövid bevezetéstül az ezen cikkben elmondandókhöz, szabad legyen, azon meggyőződésnek adni kifejezést, hogy a ker. vallás nem csupán még ez idő szerint és nem csak különösen minálunk, hanem mind az idők végéig, a miveltségi fejlettség bármely állapotában, bárhol emberek között, csak is az egyházi élet konkrét alakjában állhat fenn, mütathat felvirágzást és gyümölcsözést. Mert a keresztyénség, éppen mikint az első századokban volt, és volt részben a középkorban, és lett határozottabban a reformáció időszakán innen, akkint leend ezután is: életközösség, mely még tisztábban és határozottabban, mint történt eddig, a szabad individuumok azon egyező felfogásán fog alapulni, melyet alkotandnak istennek az ő szent fiában nyilvánított üdvintézménye felől. Tehát egyházi élet, vagy is „a szenteknek egy testbe való kötöttese“, megegyező világ-nézet és innen folyó erkölcsi elvek és gyakorlati magatartás által, nem csupán lényegtelen külső alakja a keresztyénségnek, hanem szükséges élet-nyilatkozata, fennállásának, virágzásának, tovább fejlődésének szükséges feltétele; legerősebb meggyőződés szerint, az egyházi élettel áll, vagy esik a keresztyénség. Ez igazságból érthető, hogy a ker. vallás nagy hősei az egyház-alkotás, vagy a tovább építés nagy feladatát szemök elől soha sem tévesztették. Szervezett gyülekezetet létesítettek már a tanítványok Jéruzsálemben; Pál apostol egyházközösgéket alkotott és ezeknek a szeretet és érdek-közösgé kapcsa által egy nagy egyházzá egyesítését fáradozott; a katolikus egyház megalkotói nélkül ezernyi civódó szekta prédájává vált volna az evangélium kincse; és a reformátorok holmi álom-pénzeknek szoritgatása helyett, épp anynyi buzgóságot fejtettek ki az egyház megtisztításában, és szervezésében, mint a

keresztyéni elméleti igazságok kifejtésének és rendszeres előterjesztésének munkájában.

Az egyház intézményének jelentősége felől a fönnebbieken előadott fölfogásom után természetesen tetszhetik bárki előtt, ha én az egyházi életet közvetlenül hordozó egyházi belső szervezetet és rendtartást igen nagy horderővel bírónak tartom a vallásos életre s éppen azért, ez alkalommal erdélyi ref. egyházunk belső szervezetének egy pár felőtltő hiányára kívánom a következő sorokban felhívni az olvasó figyelmét.

Ezen hiányok egyike a káplánság intézményének merő hiányzása. A nálunk régebben is csak itt-ott létezett káplánságot egyházi törvényhozásunk teljesen eltörölte. „Hihetetlen, de mégis úgy van.“ A legjobb sikerrel végzett s akár tudori rangot nyert jogásztúl megkívánják, hogy bíró, vagy gyakorló ügyvéd mellett az igazság-szolgáltatás mezején előleges gyakorlatot szerezzen, ha bíróvá, vagy ügyvéddé akar lenni; az orvos-növendéket a hosszú öt éves tanfolyam bevégezésével még nem tartják alkalmasnak arra, hogy a test betegségének orvoslása kezére bizassék, előbb egy pár évig kórházakban, betegek ágyánál, tapasztalt orvosok ellenőrzése mellett kell elsajátítania a szükséges előkészületet: de a mi egyházi életünk mezején, a három éves theológiai tanfolyam végén. a szív- és kedély-élet vezetésére, a lélek betegségének orvoslására fölhatalmazást nyer az ifju, kibocsátatik a legnagyobb tapasztaltságot igénylő pályára, minden tapasztalás, a lelkesi gyakorlati teendőkben való legkisebb jártasság nélkül. Hogy értse meg az ember, mert bizonyára vágyik reá, mint nem mindennapi különösségre, ezen rendszabály létrejöttét? Én keresem, keresem a szülő okot a rendszabály hozatala idejének különböző viszonyaiban; keresem, de nem találom. Anynyi kétségtelen, hogy nem valamely elmélet szolgálhatott indokul, mert egy ömágának ellentmondó tételből megállható elmélet sehogy

sem tud kitelni; hanem bizonyára valamely egyházunkban a káplánság intézményével való visszaélés, vagy a lelkész, vagy a káplán, vagy a közönség részéről volt az, a mi indok gyanánt szerepelt; de véleményem szerint, nem volt helyes „a visszaélést tenni a dolog becs-mértékévé,” nem volt helyes „a fürdővízzel a gyermeket is kiönteni.”

De bármi okozta is a káplánság intézményének megszüntetését, annak újból való életre hívását egyházi életünk érdeke a leghaugosabban követeli. Nevezetesen követeli ezt a lelkész-képzés érdeke. Ugyanis, ha a theológiai tanfolyamon a gyakorlati papi teendőket tárgyzó előadásokra két anynyi idő fordítatnék is, mint most, az ifju lelkész képzettsége egyoldalú gyakorlatiatlanság hibájában szenvedne. Mert a legmagvasabb katedra előadás sem tudja az ifjut elég közel vinni az élethez és a legfényesebb tanári prélekción sem képes kellőleg megvilágítani a lelkészi pálya töviseit, göröngyeit titkon rejlő leseit. És a kezdő lelkészre, mint apára, vezérre tekint az egyháztagnak jó nagy része, a legfiatalabb lelkész sem térhet ki az elől, hogy kényes, bonyolult kérdéseknél szavát és tanácsát hallassa. Pedig az iskolai képzés még a legmindennapibb hivatalos teendők fölől sem nyújt tájékozást.

Nem egy beszélte el lelkész-társaim közül, hogy pályája kezdetén még a szükséges hivatalos iratok szerkesztésénél és expedálásánál sem tudta, egyelőre legalább nem tudta, hogy mikint kell eljárnia; némely különösebb eset fölmerülése alkalmával pedig, például, mikor hozzá vezették „a megesezt személyt,” hogy követtessen vele ekklezsiát, a legnagyobb zavar kellemetlenségét kelle kiállania. És mily könnyen, mily rövid idő alatt elsajátíthatná a szükséges gyakorlati ismereteket az ifju lelkész-jelölt, mint káplán, egy értelmes, jóakaratu öregebb lelkész oldala mellett, ki őt mintegy kézen fogva vezetné a pálya örvényei és meredkségei között mind addig, míg a vezető kezét nélkülözhetné. Menynyi botlástúl lenne megkímélve az ifju lelkész, mind nmagának, mind a kezére bízott nyájának igen nagy előnyére. Igen, előnyére az ur nyájának, melyet a pásztornak oltalmazni, tápláló mezőkön legeltetni, abból egyet is elveszni nem engedni kötelessége; de vajjon, a tapasztalatlan pásztor nyújthat-e elégséges oltalmat, midőn a ragadozó ellenséget még nem is igen ismeri; elvezetheti-e egrességes és elégséges tápot nyújtó helyekre, midőn a nagy mezőnek alig lépte át mesgyéjét?

Mondhatni továbbá, hogy a leendő lelkészek anyagi és erkölcsi szükségai is követelik a káplánság intézményének életbe léptetését; illetőleg ott, hol létesíthető, engedélyezését. Lelkész-jelöltjeink, ez idő szerint, míg lelkészi állomást nem nyernek, mint ideiglenes gymnáziumi tanítók vannak alkalmazva, mely helyzetük akár anyagi, akár erkölcsi tekintetben kedvezőnek mondható. De ha bekövetkezik az, a minek be kell következnie, ha t. i. kollégiumainknál mind a középtanodai-, mind az elemi-osztályok tanszékeit rendes tanárok foglalandják el, akkor a megélhetés anyagi szempontja is megköveteli, hogy végzett theológusaink legalább mint káplánok legyenek elhelyezve, hol legalább a leggetőbb anyagi szükségék ellen fedezve legyenek; hol jövődöbeli egészen önálló hivatalos munkásságukra magukat előkészíthessék, és ne legyenek kénytelenek addig, míg valamely ekklába megválasztatnának, két-három évig is talán valamely magában tisztességes, de a lelkészi teendőktől nagyon is elütő foglalkozással tölteni idejüket, mely erkölcsi tekintet, véleményem szerint, nagyon figyelmet érdemlő.

És a lelkész is, ki ha hivatásának megfelelő, igazán szive vérével táplálja a gondviselésére bizottakat, úgy hiszszük, megérdemli, hogy ne engedje az egyház, hogy az igát szüntelen egyedül húzza, se miatt előbb, mint ideje lenne, özszeroskadjon, megérdemli, hogy kivált azon egyházakban, melyek tömördek és fárasztó munkával halmozzák el a lelkészt, élvezhessen ottan-ottan egy alkalmas ifju erő segítség által egy-egy pihenő órát anynyival inkább, mert a nyugalom ez óráiban a lelkész fris erőt merítene az egyház javának munkálására. Azért a kápláni rendszer életre hívása által a lelkészi kar részébe jutott kedvezmény is, közvetve legalább, az egyházi élet érdekének tenne szolgálatot. Így akkor is, a midőn a lelkész több, vagy kevesebb ideig betegség által lenne gátolva hivatalos kötelességének teljesítésében, az egyházi élet rendes folyama zavart és fenmaradást soha sem szenvedne, legalább azon helyeken, hol a papi fizetésből jutna valami egy káplán díjazására.

De kérdésbe teszik tán: miből fizetni a káplánt a mi szegény erdélyi egyházainkban? Feleletem erre az, hogy itt egyáltalán nincs szó arról, hogy valamely szegény egyház szegény papjának a nyakára káplán erőszakoltassék; csak arról, hogy a népesebb egyházaknak sok munkával terhelt, de nálunk is

meglehetősen jól fizetett lelkészeinek valamint az olyan, némileg az előbb említetteknel szegényebb egyházak lelkészeinek is, a kik az öregség, vagy betegség által anynyira elgyengültek ugyan, hogy a folytonos szolgálatot már nem győzik, de anynyira még nem, hogy a szolgálattól merőben visszavonálni és — törvényeink szerint — csupán fizetésük felének megtartásával, következési joggal bíró új lelkész helyökbe állítását kérni, kénytelenek lennének; tehát, az említett két kategóriába sorozható lelkészeknek legyen joguk, káplánt kérni és tartani; úgy azonban, hogy a kápláni díjnak a viszonyokhoz alkalmazott megállapítása az egyházkerületi előljáróság által, a lelkész és a káplán közti hivatalos viszony pedig, illetőleg, mindkettő munka-körének meghatározása: pozitív törvény alapján történjék.

Egyházi életünk belső szervezetének egy másik hiányáról a jövő számban.

Baló Sándor.

(Folyt. kövekezik.)

Az 1875. évi XXXII-ik törvénycikk.

(Folytatása és vége.)

V.

Vegyes intézkedések.

38. §.

A törvényes kelléknek megfelelő nem állami nyilvános tanítóképezdek, valamint a kormány által elismert óvodai nyilvános képezdek okleveles tanárai s tanítói (tanítónői) számára is lehet az országos néptanító nyugdíjintézetnél a jelen törvény értelmében járó nyugdíjat s özvegy-árvagypénzt biztosítani a következő módon:

- a) 40 szolgálati év utánra 300, vagy 400 frtig évi nyugdíj biztosítható;
- b) az évek az első befizetéstől számítottak;
- c) érette fizetendő: beléptidíj 25 %-a, évi díj 8 %-a a számára biztosított legnagyobb nyugdíjösszegnek;
- d) ha az illető a befizetést egy év alatt elmulasztja, a biztosítás megszűntnek tekintendő s az addig befizetett összeg az alap tulajdona marad.

39. §.

A nyugdíjra jogosított rendes tanítók, nevelők, óvók, (tanítónők) ugyszintén a 38. §-ban említett képezdei tanárok számára akár maguk az illető iskola-fentartók által a 9., 15. és 39. §§-ban megállapított nyugdíjnál s özvegyi segélynél nagyobb, (t. i. a 9. 39. §§-ban meghatározott nyugdíj-összegeken kívül még 40 év utánra) 400 frtig fokozható nyugdíj s annak megfelelő özvegyi segély biztosítható a következő módon:

1. Az ekkint biztosított többlet csak kerek számban 100, 200, 300 vagy 400 frtnyi nyugdíj-összeg s ennek 40 %-kát tevő özvegyi segélypénz lehet.
2. Az illetők a 28. és 29. §§-ban rendelt befizetése-

ken felül kötelesek fizetni a biztosított többletnek egyszer mindenkorra 25 %-kát s évenként 10 %-kát.

A ki a befizetést egy éven át elmulasztja, az mind a biztosított többletre, mind a befizetett összegre való minden igényét elvesztette.

3. A többletet biztosító nem lehet 55 évesnél idősebb.

A jelen §-ban engedett ezen felülfizetés kezdetétől számított 10 évig az illetőnek nyugdíja a 9. §. értelmében fizettetik ki, a 11-dik évtől kezdve, a biztosított többlet 40 %-kát kapja, mely évenként 2 %-kal növekedik, míg nem a felülfizetés kezdetétől számított 40 év múlva az egész biztosított többletet kapja.

40. §.

A nem állami és nem községi intézetek tanítóinak nyugdíjazásánál a tetteleg nyugdíjbalépés szükségességét és jogosultságát a megyei tanfelügyelő elnöktele alatt egy vegyes bizottság dönti el, melynek tagjait fele részben az illető intézet főhatósága, fele részben a közoktatásügyi miniszter nevezi ki. Az orvost a miniszter nevezi ki.

41. §.

A jelen törvény határozatai a következő fokozatos rendben hajtathatók végre:

1. A jelen törvény 2. §-a értelmében nyugdíjra jogosított és ezen törvény hatályba léptekor már alkalmazásban levő tanítók közül csak azok kötelesek az országos néptanító nyugdíj-intézetbe belépni, kik életük 55-ik évét még be nem töltötték, vagy a 32. §. értelmében föl nem vétettek.

2. Ezen már alkalmazásban levő bármilyen nevelőknek s tanítóknak (tanítónőknek) 40 beszámított szolgálati év után nyerendő évi nyugdíja 250 frtban, 10 beszámított szolgálati év után nyerendő nyugdíj-összege 250 frt 40 százaléklában, azaz 100 frtban, (mely a 2-dik évtől évenként 2 százalékkal növekedik), özvegyeik segélypénze 84 frtban, árváik segélypénze a 18—26. §§-ok értelmében állapítható meg.

A 8. §. értelmében beszámítható szolgálati idejük pedig 1870-dik évtől kezdve számíttatik, de úgy, hogy egyfelől a 100 frtnyi nyugdíjösszeg bárkire nézve is csak 1885-től növekedhetik 2 %-kal, s másfelől az 1876. január 1-je után elhunyt özvegyei s árvái már 1876-dik évtől kezdve részesülnek e segélypénzben, ha az elhunyt legalább 10 — a nyolcadik §. értelmében beszámítható — évig szolgált.

3. Az 1. és 2. pontban nevezett mindazon óvók és tanítók (tanítónők) kötelesek 1875. jan. 1-jétől számítva, befizetni az 5 % belépti díjat s a 2., illetőleg 3 %-nyi év díjat.

4. Azon tanítóknak, kik kimutatják, hogy 1875-ben betöltötték, illetőleg betöltik 55-dik életévüket, a közoktatásügyi miniszter által kitűzendő határidőig nyilatkozniok kell az iránt, hogy részesülni akarnak-e az országos néptanító nyugdíj-alapból, vagy nem?

Kik a kitűzött időig nem jelentik be, hogy részesülni kívánnak, azok minden nemű befizetések alól fölmentet-

nek; de viszont az országos nyugdíj-pénztárból semmi nem végkielégítést, nyugdíjat, vagy özvegy-árva-gyámpénzt nem nyerhetnek. A kik pedig kijelentik, hogy kívánnak részesülni, azok kötelesek 1875-től fizetni a számunkra biztosított nyugdíj-összegek belépti díjul egyszer mindenkorra 2 % -kát és évenként 8 % -kát.

Az ily tanítók nyugdíjának évi összege (növekedés nélkül) 100 frtban állapittatik meg, özvegyei egyszer-mindenkorra 100 frtot, árvai rendes segélypénzt kapják. A szolgálati idő szintén ezen §. 2. pontja értelmében számittatik.

42. §.

Minden iskola-fentartó (kivéven a 31. §-ban fölmentetteket), köteles, az iskolájában levő mindegyik tanítói állomásért a meghatározott 12 frtot 1875. jan. 1-jétől megfizetni, még azon esetben is, ha az illető tanító ezen §. 4. pontja értelmében nem tagja a nyugdíj-intézetnek.

43. §.

Ujabb özvegy-, árva-gyámolítások és szolgálatra képtelenné lével miatt sürgössé vált ujabb nyugdíjazások év közben is eszközölhetők. A 65 éves életkor folytán igényelt s általában sürgős intézkedést nem szükségelő ujabb nyugdíjazások mindig az iskola-év zártával foganatossitandók.

44. §.

A jelen törvény hatályba lépteig nyugdíjazottaknak illetőségeit továbbra is az eddigi módon az tartozik fizetni, ki addig fizette.

Azon tanítóknak, kik a jelen törvény 41. §-nak 1. és 4. pontja értelmében az országos nyugdíjintézetbe nem lépnek be, egész nyugdíj-illetőségét, azon tanítóknak pedig, kiknek szolgálati idejük a 41. §. 1. és 4. pontja értelmében az országos nyugdíj-intézetnél csak 1870. évtől számithatók be, az 1870. év előtti szolgálatukért igényelhetett nyugdíjilletőségét azok tartoznak fizetni, kik az eddig fennállott kormány-rendeletek, gyakorlat, vagy valamely akár egyházi, akár községi szabályzat, avagy magán szerződés értelmében különben is kötelesek lettek volna, nyugdíjazásukról gondoskodni.

Ezen ügyekre nézve a jelen törvény határozatai értelmében és az eddig fennállott rendeletek figyelembe

vételével a közoktatásügyi miniszter fog rendeletileg intézkedni.

45. §.

A volt határőrvidékhez tartozott községek tanítóinak nyugdíjazását illetőleg ezen tútra is fentartatnak a tanítói osztály jogviszonyainak szabályozásáról 1871. június 8-án kiadott és az 1873. XXVII. törvénycikk 2. §-ban is érvényben hagyott legfelsőbb rendeletnek a nyugdíjazásra, özvegyek és árvák ellátására vonatkozó határozatai és a közoktatásügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy az idézett rendelet intézkedéseit lehetőleg összhangzatba hozza a jelen törvény határozataival akkint, hogy a volt határőrvidéki iskolák tanítóinak számukra biztosított igényei ne esorbittassanak.

46. §.

A közoktatásügyi miniszter e nyugdíj-ügyben évenként kimutatást terjeszt a törvényhozás elé, melyben mind a legutóbbi év mérlege, mind a nyugdíj-pénztár állapota, mind a nyugdíjazottaknak és gyámolítottaknak létszáma, névsora, nyugdíj-ideje előadatik.

E kimutatás egy-egy példánya megküldeték mindazon intézetek főhatóságainak, melyek az országos nyugdíj-pénztárhoz járulnak.

47. §.

E törvény szentesítésével az 1868. évi XXXVIII törvénycikk 145., 146. §-a és a nyugdíjra vonatkozó minden eddigi kormány-rendeletek, a menyinyiben ezen törvényben fen nem tartattak, hatályon kívül helyezettnek.

48. §.

E törvény végrehajtásával a vallás-, és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyi miniszter bizatnak meg.

Mi e törvénycikket és mindazt, a mi abban foglalatik, összesen és egyenkint helyesnek, kedvesnek és elfogadottnak vallván, ezennel királyi hatalmunknál fogva helybehagyjuk, megerősítjük! és szentesítjük, s mind magunk megtartjuk, mind más hiveink által megtartatjuk.

Kelt Cattaróban, ezernyolcszázhetvenötödik évi május hó harmadikán.

Ferenc József, s. k.

(P. H.)

b. Wenckheim Béla, s. k.

TÁRCA.

Jézus a tengeren jár.

(Mát. 14, 22—32; Márk. 6, 45—51; Ján. 6, 16—21.)

„Luther, te nagy és félreismert férfi! te megszabadítál a tradíció jármától; ki fog megszabadítani a betű elhordozhatatlan igája alól? Ki fogja végre meghozni számunkra azon keresztyéniséget, mint te azt most tanítanád, a mint maga Krisztus is tanítaná!?”

Lessing.

(Folytatása és vége.)

I.

Jézusnak a tengeren való járását legközelebbiről ugy

kell tekintenünk, mint egy tanulságos képet az első ker. községre nézve. Egy igen fontos pillanat volt a keresztyéniség terjedésében az, mikor Pál K. Ázsia Troas nevű városában egy álom következtében elhatározta magát, hogy a közép tengeren keresztül Ázsiából Európába is átvigye a keresztyéniséget. Philippin, Thessalonika, Athene, Korinth., sat. helyeken akadtak követői a ker. eszméknek és életnek. De nem minden keresztyének nézték örömet a mit Pál tett. Hogy Krisztus a tengeren járt volna, erre nézve azt mondták, hogy az nem a valódi Krisztus, az csak Pál találmá-

nya, az csupa „kisértet“ (26. v.) s hevesen kikelték ez ellen. De még sem teheték, hogy bezárják szemüket és szívüket az evangélium befolyása előtt és fel ne ismerjék az istenek Pállal közlött kegyelmét. És minden bizonynyal, az vala a felismerhetetlen hit és keresztyéni élet, a mi ezen községekben, Philippiben, Theszszalónikában és Korinthusban lábra kapott; ezeknek evangéliom iránti buzgóságából, testvérszeretetőkből, erkölcsi komolyságukból eléggé hangzott az ismeretes szózat: „ne féljete, én vagyok!“ (17. v.)

A Krisztus ezen közönségekben is egy bizonyos alakot nyert, és sokan, kik az előtt a keresztyénség iránt ellenségek voltak: elvetették előítéletüket; így Péter, egy pártfőnök, ki elment Antiokhiába, a pogányok közt az anya-egyházba olhagyta zsidó élet-módját és azt ker. erkölcsökkel cserélte föl. De nézzétek! „midőn a kemény szelet látja, megijedt“; midőn Jakabtól hitbuzgó követek jönnek Jeruzsálembe, visszavonul „a körülmélet ked és félelmetől.“ (Gal. 2, 11—13.) Ő a kicsinyhitűek közé süllyedt, miből csak egy szilárd Jézusra való tekintet menthet meg, ki felgyenesedve, méltóságosan járt a nagy tengeren. *)

Tehát, ez a történeti anyag, melyből az író a „tengeren járó Jézus“-ról való elbeszélés képét vette; ez egy tanulmányos kép az akkori keresztyénségre nézve. És mit mondunk mi most? Azt-e, hogy a Pál Krisztusa, ki a pogányvilágban munkált, csak Pál találmánya, egy rém, kitől félni kell; vagy azt, hogy az a valódi, igazi, az élő Krisztus, kiből teljes bizalommal kell lenni?

II.

De ezen kép ránk nézve egyszersmind vigasztalásteljes. Jézus a tengeren jár! Midőn ez előtt két századdal Angliának némely presbiteranjai és puritanjai — üldöztetve a kevély, magas egyháztól — szülő-földjüket elhagyták és magukkal a keresztyénséget az atlanti tengeren túl Amerika űs erdőibe telepítették, azt mendották: ez az új föld sohasem fog vallási üldöztetéseknek kitéve lenni, itt mindenki szabadon gyakorolhatja hitét. És ez így is történt. De a régi püspöki pálcá alatt növekedett s az állam-egyház jármához szokott Europa kezdetben így szólott: „az nem a Krisztus, az egy rém!“ és ha valaki hitte, vagy kimondani merté azt, a mit akart: akkor az önkény féktelen hatalma alá esett. Azonban, lassankint észrevették az emberek az új világból feljők hangzó jóltevő szózatot: „ne féljete, én vagyok!“ Belátták, hogy ez a finom egészséges protestantizmus, mely a tengeren túl erejét nem a külső ismeretekben és hittételekben keresi, hanem a kegyességben; nem a szavakban, hanem az érzésben; szóval, hogy ez az igazi keresztyénség.

Nem látjuk-e ma is Jézust a tengeren járnai azon miszsiónáriusokban, kik az evangélium magvát Khinába, Indiába, Áfrikába és a nagy Ocean szigeteire viszik?

Természetesen, gyakran kell azt is látnunk, hogy nem

*) L. „Die Bibel v. Lisko.“ „Jesus wandelt auf dem Meer“ Az egész egy gazdag és tiszta képe a belső életnek, a hit erősségének és gyengeségének harca. (Mát. 14, 30—31. v.)

a Krisztus az, ki őket a tengeren vezérli, ez egy rém; ez nem a történeti Kr. hanem egy korábbi egyházhit Krisztusa, fél isten és fél ember s a kettőből lett semmi, egy kisérteties lény; gyakran kell látnunk, hogy az nem az evangélium, a mi fölünk a tengeren túl vitélik, hanem csak töredéke, emberi dolgok summája. Azonban, kétség kívül jőni fog egy idő,* midőn azon országokból is, melyek még most Mohamed törvényei, vagy Budha zászlója, vagy a sok isten imádás járma alatt szenvednek, hangozni fog felénk ezen szózat: „ne féljete, én vagyok!“ Az európai képzettséggel és szokásokkal való érintkezés következtében minden vallások szolidúlnak, kivesz szívökből minden idegen elem s nem marad egyéb, mint a magány érzete. A tisztátlan viz kiszárad a civilizáció napjánál és az égő kebel szomját oltja azon forrásnál, melynél a keresztyénség főfrissül.

Nem azon sötét, barbar dogmák, melyeket az egyház korábbi időkben keresztyén hitnek szeretett nevezni, hanem az evagéliumnak élő és éltető szelleme, az istenség, ki csak a tiszta szívet nézheti, a szeretet, mely a szerencsétleneket fölsegéli, az isten- és ember-szeretet, mint a törvénynek és profétáknak betöltése: végtelen becse egy emberi léleknek, szabadsága és egyenlősége az embereknek, isten országa és az isteni élet feladatának.

Ezen evangéliom fog szerepelni az egész földön; most mi még csak az első kezdeten állunk. Egy nagy átalakuláson kell a mi népünknek keresztül menni, a tért most előzőnlő népek szívének az ur ismeretével kell betelni, és akkor még azon helyekről is, hol most ember-evők laknak, meghalljuk-e szózatot: „ne féljete, én vagyok!“ és a gazdag aratáson, melyet ott az emberiség szelleme tart: egy öröm-ének zendül meg a mi, most még szunyadó keresztyénségünk felett.

De mit csapongunk meszsi országokba tekintetünkkel? Jézus a tengeren jár: nem vigasztalás-teljes-e ez legközelebb ránk nézve? A szellemi felvilágosodásnak felkorbácsolt harca egy tompa, elkábult egyház ellen, ugy kath., mint prot. országokban, ezen görcsös erőlködése az ultramontanizmusnak; egyfelől az egyletek, konciliomok és pápai határozatokban, másfelől egyesült harca a kegyességnek korunk hatalmasai ellen, kik a kegyességet aláásták a materializmus ellen ugy a tudomány, mint a cselekvés terén: mint dühöng, mint forr, mint zúg, az idő zajgó tengerén! És mi kérdezzük: hol, merre legyen a kikötő, hol a horgonyt lebocsáthatjuk? Minket vigasztal az, hogy Jézus a tengeren jár; a mi most forrong az csak egy előkészület a ker. eszméknek és életnek szabadabb, méjjebb és nagyobb kifejlésére; és majd azok is, kik jelenben az ellen-táborban vannak és így szólnak: ez csak egy rém! egykor így fognak kiáltani: „ez mégis az ur!“ és belátják űk is, mint Saul, hogy bajos az ösztön ellen rugódozni.

Jézus Kr. a tengeren jár, ez nekünk vigasságunk a jelen vallásos küzdelmek között s fujja bár lolkünk hajójának vitorláit gyenge szél, vagy akarjanak öszszecsapni fő- (Folytatását lásd a 256-ik lapon.)

*) Egy akol és pásztor.

I. Népingási állás.

Egyház neve.	Lelkek száma			Született			Meghalt			Szaporodás	Apadás	Házasságra lépés:	Konfirmáltak			Véd himlővel beoltottak			A konfirmáltak közül olvasni irni tudott.	Jegyzés.
	férfi	nő	össz.	fiu	leány	össz.	fi	nő	össz.				fi	nő	össz.	fi	nő	össz.		
M.-Gy.-Monostor	260	321	581	8	12	20	5	9	14	6		4	18	16	34	7	10	17	9	
Magyar-Valkó	308	311	619	6	14	20	8	15	23		3	2	14	9	23	4	9	13	23	
K.-Szent-Király	265	278	543	12	8	20	9	6	15	5		5	23	26	49	23	12	35	37	
Zentelke	280	292	572	17	12	29	11	10	21	8		6								
Magyarókerék	117	120	237	4	1	5	5	1	6		1	2	5	9	14		2	2	14	
Damos	116	129	245	1	4	5	3	4	7		2	4	6	7	13	6	7	13	9	
Jákótelke	103	101	204	4	5	9	3	4	7	2		1	4	3	7	4	3	7	7	
Nyárszó	148	142	290	4	3	7	2	5	7			2								
Sárvásár	135	132	267	2	4	6	2	2	4	2		1	3	4	7					
M.-Gy.-Vásárhely	115	113	218	5	10	15	5	4	9	6		2	6	9	15	3	5	8	15	
Nagy-Kapus	343	302	645	13	14	27	6	7	13	14		5				12	14	26		
Kis-Kapus	196	192	388	10	8	18	5	7	12	6		1				5	3	8		
Körösfő	373	384	757	15	12	27	18	25	43	16		9	9	9	18	6	9	15	8	

III. Vagyon-állás

Egyház neve.	T ö k e p é n z e k.										M a g t á r												
	Rendes alaptőke		Alapít. tőke		Iskola tőke		Kepe-váltási tőke		Külön rendelkező tőke		Magtár tőke		Összesen		Ados- ság				Szorgalmi uton nagy véka		Különmagtár nagy véka		
	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	forint	kr.	frt.	kr.	búza	alak	zab	tönkl.	véka	kupa	
M.-Gy.-Monostor	570	.	50	.	.	.	.	.	394	.	.	.	1014	.	.	.	80	9	24	2	202	10	
Magyar-Valkó	713	42	.	.	.	.	4438	30	.	.	.	.	5150	72	147	30	11	.	.	.	27	.	
K.-Szt.-Király	.	.	75	.	.	.	.	.	40	.	.	.	115	.	.	.	20	.	.	.	291	.	
Zentelke	249	.	75	.	.	.	.	.	595	.	.	.	919	.	.	.	34	.	.	.	286	5½	
Magyarókerék	243	.	70	.	.	.	.	.	410	.	.	.	723	.	.	.	26	.	.	.	116	.	
Damos	281	72	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	281	72	100	.	.	.	.	89½	.	161	.
Jákótelke	306	50	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	306	50	.	.	99	.	.	.	151	2	
Nyárszó	3095	87	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3095	87	.	.	164	.	24	.	62	.	
Sárvásár	576	.	.	.	470	.	.	.	.	.	.	.	1046	.	.	.	.	.	32	.	18	15	
M.-Gy.-Vásárhely	52	8	.	.	258	.	.	.	.	.	28	30	338	88	.	.	45	.	.	.	154	1	
Nagy-Kapus	158	40	.	.	10	.	.	.	.	.	.	.	168	40	43	60	.	.	88	.	171	.	
Kis-Kapus	4	.	22	.	.	.	.	.	.	.	.	.	26	.	.	.	.	.	.	.	40	62	
Körösfő	120	.	.	.	.	.	.	.	.	.	312	.	432	.	.	.	31	81	.	.	.	.	
Összesen	6369	99	292	.	738	.	4438	30	1439	.	340	80	13618	9	290	90	435½	254	112	98	1702	13½	

IV. Földbirtokbeli állás.

Egyház neve.	Bel-telek		Temető és cinte-rem		Szántó		Kaszáló		Legelő		Erdő		Terméketlen hely		Összesen		Gyűlés iskola		Jegykés.	
	hld.	°	hld.	°	hld.	°	hld.	°	hld.	°	hld.	°	hld.	°	hld.	°	hld.	°		
M.-Gy.-Monostor ekkla.		20		1246	50	760	1	260				1		1243		54		329		
pap használ	1	200				5		1565		6						13		165		
kántor "	2	489				2		715		5						9		1204		200
Magyar- Valkói ekkla.		730	1	960	47	831	118	1434	27	1400			44	505	240	1060				
pap használ		965				5		1130		21				1		1442		39		850
kántor "		350				2		390		9						12		280		50
K.-szt.-királyi ekkla.			2	635		1		1525								4		560		
pap használ		595				4		495		1		1540				6		1180		
kántor "		650				4		435				150				4		1085		20
Zentelki ekklézsia						2		945		7		610				10		1355		
pap használ						2		1427								2		1427		
kántor "						1		1323				122				1		1445		
Magyarókeréki ekkla.		975		775		6		1470				1075				1		35		
pap használ		1055				8		1265		3		325				1		210		
kántor "		170				2		490				258				1		155		
Damosi ekkla.				110		5		1485		1		435						9		430
pap használ		1260				1		1315				938						3		313
kántor "		160				1		1490		1		240						3		444
Jákótelki ekkla.				185	20	1015	2	1190				1495						25		635
lévita használ		135				1		1465				535						2		525
Nyárszói ekkla.				810	4	1500	5	1180				64	600	2				79		690
pap használ		402				4		678		2		360		174				6		1590
kántor "		162				2		7				1545		87				3		201
Sárvásári ekkla.		804		1191	2	320	6	335	5	361	3	291		534				18		636
levita használ		135				3		34				1318						3		1487
Gy.-vásárhelyi ekkla.		602	1	621	3	880	3	500				7	900					16		303
pap használ		966				13		1384		8		72						22		822
kántor "		353				2		20										2		373
iskola "						4		100		1		1100						36		1379
Nagy-kapusi ekkla.	1	000	2	400	3	350		580		60		55	500					62		1470
pap használ	1	400				8		513		5		570						14		1483
kántor "		500				1		1038		1		840						3		778
K.-kapusi ekkla.		327		1376	2	372		874				44	1000					48		749
pap használ						2		102										2		102
kántor "		60				2		735		1		1142						4		437
Körösfői ekkla.	1	1007	4		6	635			1	800								13		842
pap használ		248				5		88		3		82						8		454
kántor "		60				2		735		1		1142						4		437
Összesen	15	595	20	309	256	759	224	581	37	1114	207	1513	50	1471	822	1544		1170		

lötte a dühöngő hullámok: „Jézus jár a tengeren és az ő tanítványai rája néznek és az ő kezei által megtartatnak.“
(H. Lang után.)

Miklósi József,
ref. papjélt

VIDÉKI ÉLETT.

A kolozs-kalotai egyházmegyéből.

M.-Valkó, július 17, 1875.

(Folytatása és vége.)

19) Szorgalmi jövedelme minden egyháznak van. M.-Gy.-Monostorról 80 véka buza, 9 véka alakor, 24 véka tönköly és alakor, Valkóról 11 véka búza, K.-Szt.-Királyról 20 véka búza, Zentelkéről 34 véka búza, Magyarókeréről 26 véka búza, Damosról 33 véka rozs, 56 véka búza, Jákotelkéről 70 véka rozs, 29 véka búza, Nyárszóról 164 véka alakor, 24 véka tönköly, Sárvasárról 32 véka tönköly, Gy.-Vásárhelyről 45 véka búza, N.-Kapusról 22 kal. zab, K.-Kapusról 40 v. tönköly, és Körösfőről 31 véka rozs, s 81 véka alakort, jelentettek be.

Részletesen mutattuk ki e szorgalmi jövedelmeket a célból, hogy kitüntessük: mily könnyen lehetne ez úton, a hivek érezhető megróvása nélkül, minden egyházközségben megannyi kepe-váltási tőkét alapítani, s azt a gondos kezelés, földek trágyázása által gyarapítani!

Uraim, pap-társak! mindnyájunk sajnós tapasztalata, hogy a kepezés—jóllehet sokan, kik annak izét nem kostolták s keserűségéről fogalmuk sincs, azt állítják, hogy ebben rejlik a protestántizmus ereje—túl élte magát. Ragadjuk meg ez egyetlen egy eszközt, mely ha rajtunk nem, de hivatali utódainkon bizonyosan segíteni fog. Ne mondja azt senki, „ugy sem élvezhetem annak jótéteményeit!“ Hisz hivatásunk, „vos non vobis“ munkálni; munkáljunk az utódokért: mentstük meg őket azon kellemetlenségektől, melyeket mi oredendő bűn súlyaként elődinktől örököltünk; legyünk nekik megváltójuk, s a szorgalmi jövedelmekből, alakítsunk kepe-váltási tőkéket! Egy mustár mag é szó; de termő földbe hullva, s ott gondosan ápolva, az anyaszentegyház részére hasznos gyümölcsöket termő élőfává nőheti ki magát!

20) Kegye-hagyományi tőkék vannak: M.-Gy.-Monostor, K.-Szt.-Király, Zentelke és Magyarókeréken, Gy.-Vásárhelynek is néhai Biró László ur végelagyományozott volt 400 frtot, azonban ezen összeg, a végrendelet megtámadtatása okából, máig sincs az utódok által kifizetve, s megkapatása is kétes.

21) Az összes egyházak 6369 frt. 99 kr. rendes; 292 frt. alapítványi, 738 frt. iskolai, 4438 frt. 30 kr. kepe-váltási, 1779 frt. 80 kr. magtár és külön rendeltetésű; összesen 13,618 frt. 9 krnyi tőkével rendelkeznek, melyek majd mindenütt 10-, némely helyt 20-, sőt 24% kamatot is jövedelmeznek. A fönnebbi összegekhez, a legnagyobb kontingenst, majdnem felét, 5151 frt. 72 kr. Valkó szolgáltatja; nagyobb összegű tőke-pénzzel bírnak Nyárszó, 3095 frt. 87 kr., Sárvasár, 1046 frt. és Monostor, 1014 frt. legkevesebb tőkéje 26 frt. K.-Kapusnak van.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

22) Az iskolai tőkék a fentebbi szám alatt elősoroltattak.

23) Magtárak minden egyházközségben vannak alakítva; összesen 1702 véka, 13 1/2 kupa vegyes-gabona van azonban, ezen összeg — fájdalom! némely egyházközségre. pl. Monostor és K.-Szt.-Királyra vonatkozólag, csak papiron existál. A megalakításkor az ajánlatok a nevezett két egyházban nem szedtvén be, kamatjaik is évről-évre papiron a tőkékhez csatoltattak, sok helyt nincs kötlevel és biztosíték. A vizsgáló-bizottság magtári kötleveleket nyomtatván, azt az ekklákban kiosztotta, a legtöbb helyt maga a kötleveleket kiállította, s a magtárak biztosítására minden lehető intézkedéseket megtett, s így azoknak örvedetes szaporodása remélhető.

24) Az ekklai kötlevelek mindenütt az ekklai ládákban tartatnak, s hogy azok a rendes alakban és formában vannak kiállítva, arról a kötlevelek megvizsgálásakor személyes meggyőződést szerzett.

25) A vizsgáló kerület 13,618 frt. 9 krnyi aktivumát csak 290 frt. 90 kr. passzivum terheli, mely passzivum 3 egyházközség között oszlik meg.

26) Pert csak a monostori egyház folytat 50 frtnyi tőke követeléséért.

27) A számadások felül vizsgáltattak; a gyilkoló méltéltól, a restanciáktól, legszigorúbb rendelkezések dacára sem tudnak meg menekedni az egyházközségek. Itt Monostor jár elől, hol 2 éves restanciák torlódtak a jelen éviékre. A vizsgáló-bizottság szigorú rendelkezései, remélhetőleg, nem fognak kiáltó szóként a pusztában elhangzani.

A részletes áttekinthetés végett, ide csatoltatik, e vizsgáló kerület „népingási-“, „iskola-vagyoni-“, és föld-birtokbeli állásáról való táblázatos kimutatás. *)

Adja isten, hogy egyházkerületünk minden vizsgálati jegyzője ilyen, sőt örvedetesebb jelentéssel számolhasson be e tisztelt lapok olvasóinak!

Mihály Elek,

m.-valkói ref. pap, mint a n.-kaptusi vizsgálati kerület jegyzője.

KÜLÖNFÉLE.

== Bukovinában, Józseffalván, július 31-én tették le a magyar iskola alapkövét, melyet az innen hazulról küldött adományok tettek lehetővé. D r u s b á c k y Gy ö r g y plebános egyszerű, de megható szavakkal esetelte a népnek, hogy eddig mennyire el voltak hagyatva, mert senki sem gondoskodott gyermekeik neveléséről. „Ti, ugy mond, ti is enyészetnek voltatok kitéve, elfeledve; de a magyarok istene, ki nemzetének fiait mindenkor megvédte, és segítette, a legjobb időben, segélyül küldte atyátokat, a nagy magyar nemzetet s ő nem hagyott titeket elveszni.“ Majd így szólott: „ez épület mindig emlékeztessen arra, hogy a havasokon túl egy nagy nemzet él, mely felé bizalommal tekinthettek, mert ő soha sem fogja elhagyni bukovinai magyar gyermekeit.“ Utóbb bemutatták Jókai Mórnak virágokkal koszoruzott arcképét, mint a kinek buzgolkodása tette egy részben lehetővé az iskola felépíthetését. Isten áldása legyen e nemes törekvésen, mely a magyar nemzetiség fennmaradására törekszik.

*) Lásd a megelőző 254- és 255-ik oldalon.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, AUGUSZTUS 19, 1875.

242—33. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Egyházunk belső szervezetének és rendtartásának némely hiányairól.

(Folytatás.)

Azok számára, kik dacára a közelebbi számban tett azon megjegyzésemnek, hogy nálunk a kápláni intézmény teljesen hiányzik, azt olvassák netalán a névkönyvben, hogy egyik, vagy másik egyházunkban, p. o. Kézdi-Vásárhelyt, vagy Sepsi-Szt.-Györgyön, sat. ez és ez a segéd-lelkész: s ezért jelzett állításom igazsága ellen kétséget formálni hajlandók, az ilyenek számára, kik viszonyainkkal közelebről nem lehetnek ismeretesek, szükségesnek látom elmondani azt, hogy az erdélyi ref. egyházban feltalálható ugyan a segéd-lelkészi név, de azért az ezen névvel közmegegyezés szerint jelölni szokott fogalmat nincs kire illeszteni. Mert a segéd-lelkész fogalma alatt oly papi egyéneket kell értenünk, a kik egyfelől gyakorlati önképzés, másfelől a lelkészi teendők egy részének magukra vállalása végett foglalnak helyet valamely rendes lelkész odala mellett, a kik tehát a gyülekezetnek, melynek keblében szolgálatot teljesítenek, nem rendes, állandósított, ünnepélyesen felavatott lelki-pásztorai; míg a nálunk segéd-lelkészeknek nevezett papi egyének a gyülekezetnek állandósított, ünnepélyesen kibocsátott lelkészei, s lelkész-társuktól csak abban különböznek, hogy kevesebb javadalomban részesülnek s amaztól némileg különböző hatáskörrel bírnak.

E kis utánpótlás megtétele után, lássuk már, hogy micsoda hiány az, melyre rámutatni, a közelebbi számban ígéretet tettem.

E hiányt abban látom, hogy azon egyházainkban, melyek két, vagy több lelkésszel bírnak, az ezen lelkészeket külön-külön illető munka-kör nincs elég tisztán kimutatva, pontosan körülhatárolva. Csak néhány olyan egyházunk levén, hol két vagy több lelkész található: természetesen, az említett hiány s az

abbúl folyó káros következmények nem sok helyt észlelhetők. De miután e helyek éppen a mi „hegyen épített városaink,” legnagyobb népességgel, vagyoni és értelmi súlylyal bíró ekkléziáink, a bennük található bajok és hiányok az ezek fölmutatására és orvoslására irányult figyelmet teljes mértékben megérdemlik annyival inkább, mikor még a legkisebb tag betegsége is károsan szokott befolyjni az egész test egészségére.

Igaz, hogy felhozott egyházainkban a templomi szolgálat, vagy is az ünnep- és hétköznapi istenítisztelet teendője egyenlő mértékben van felosztva a lelkész-társak közt; azonban, a többi teendőket, például a keresztelést, esketést, temetést, beteg-látogatást illetőleg, az egyes lelkész hatáskörébe eső munka-tér kijelölve éppen nincsen; az egyház-tagok hajlandóságátúl, vagy szeszélyétül függ az, hogy a felmerülő esetekben melyik lelkész szolgáljon; és ha néhol, például az enyedi egyházban, van is valami úgy nevezett papi-szer, ezt én a papi munka helyes felosztása módjának, mint alábbi fejtegetésemből ki fog tűnni, teljességgel nem tartom.

De hát ebből az áldott szabadságból ugyan micsoda baj keletkezhetik? Bizony, nagyon sokféle! Ebből az áldott szabadságból keletkezett az, hogy igen sok esetben a lelkésztársak egymással nem valami nemes versenyre keltek néhány forintnyi stóla-jövedelemnek, vagy hólmí olcsó dicsőségnek érdekéből, nagy öröme és épülésére a hivek seregének.*) Innen következett, hogy kivált régebben, de néhol még ma is, a lelkészi munkásság főfeladatát nem isten igéjének hirdetésében kereste és keresi, hanem esketési, temetési sat. funkciók alkalmával a hallgatóság elérzékenyítésében és megrikkatásában.

*) Távolról sem akarunk ezzel kolozsvári egyházunkra célozni, a hol a kollegialis egyetértés mellett, még baráti szeretet is fűzi össze a most élő lelkészeket.

Ezen áldott szabadság folytán keletkezhetett a lelkész-kollégák közt az a dicsőséges verseny, melynek, mint említém, kivált régebben, és pedig igen hosszú időn keresztül, a múlt század egész folytán és még a jelen század elsőbb évtizedeiben is, a divatban volt esztelen és határozottan protestáns-ellenes halotti pompák, requiemek létre jöttére és hosszú fennállására igen nagy befolyása volt, mi által a lelkészi munkásság súlypontja egészen a gyászbeszédre és búcsuztatók gyártására helyezkedett, és az egyházi életet attól lehetett féltetni, hogy egészen a sohajok és könyvek árjában olvad fel. A nagy szavak, érzékeny frázisok, órátori pufogatások ezen versenyének főszinterei a több lelkészszel bíró egyházak valának, melyeknek papjai közül mindig vált ki egy-egy ceremonia-mester, a kit jobb módú emberek esetenként el-elhurcoltak a kisebb falusi egyházakba is; mert a helybeli egyszerű lelképásztor mesterkéletlen vigasza és tanítása nem tudta kielégíteni a divatos izlés követelését. És ez izlés a maga uralmát lassankint a legkisebb falusi közönség felett is kiterjesztvén, megrontotta a közönség értelmi belátását a lelkész minőségének megítélésénél, minék következtében lelkész-választásnál a legtöbb helyen még ma is az boldogul a legkönnyebben, kinek nagy hang és nagy frázisok állanak rendelkezésére. Hogy az órátori bőbeszédűség amaz időszakában néhány nagy egyházi szónokot is teremtett, ez igen természetes; mert az általános versenyzés a jobb erőket, a valódi tehetségeket is a divatos munkásság terére csalogatta; de azért az ily valódi tehetségek nem eshettek az uralomra jutott rossz izlés áldozatául, sőt annak nyomása alól fényesen és diadalmasan kellett kiemelkedniök.

De még e jelesek is sokkal inkább szónoki, mint lelki-pásztori minőségben voltak kitűnők; szemők inkább a társadalom azon rétegére tekintett, leginkább azok életét tanulmányozták, honnan és kikből a két-három prédikációs hallottaknak kellett kitelniök; az összes nép vallási szüksége őket kevésbé érdekelte; és a helyett, hogy a gyülekezetben a bűntudat, az őszinte töredelmesség fölébresztésére és a Krisztusban megjelent isteni kegyelem felmutatására irányozták volna főként munkásságukat, mint történt ez a nagy protestáns népeknél mindig és történik ma is, feladatukat eléggé megoldottnak látták abban, ha gyászbeszéd alkalmával a roppant nagyságra feldicsért halottat követendő példányul mutatták, és ajánlották fel a hiveknek, mely irányzat ha

részben helyeselhető is, de ama fényes tehetségek részéről nagy mértékben tévesztettnék mondható; a szónok bennök elnyelte a lelki-pásztort.

De nem elég, hogy a munka-tér fölösztatlanul hagyása a vázolt ferde irányu buzgolkodást juttatta uralomra, hanem onnan következett be még egy másik baj is, t. i. egy igen nevezetes munka-térnek, a kura pastorális mezejének teljes elhanyagolása.

Baló Sándor.

(Vége következik.)

Adjunk a házi iparban oktatást a felnőtteknek.

Hogy a közel múltban és jelenben is mire haladtunk a felnőttek oktatásával, az írás-olvasás és egyéb tantárgyak gyakoroltatásával nagyon kevés eredményt tudunk felmutatni az államnak azon áldozat-készségéhez képest, melyet azoknak oktatására fordított: ebből tehát látni való, hogy annak folytatása hiábavaló. Probáljunk más tárgyat elővenni, melylyel a nép és felnőttek közelebbtől ismeretesek s már kevés gyakorlatuk is van hozzá s a durvább munkához szokott hajlamuknál fogva, örömeztőbb üznek valamely házi ipart, a melyet inkább is tudunk velük értékesíteni, mint az írás-olvasás mesterségét; mert ez bajos mesterség az olyannak, ki kis korától óta a durva munkához szokott s attól van megedződve teste és kezének ujjai, bajosan üzi az írás-olvasás mesterségét, habár kedve is van reá, hamar beleun, mivel nem kis korától volt így vezetve.

A nélkül azonban, hogy felhagynánk egészen az eddigi gyakorlattal, e mellett kísértük meg a házi-ipar fejlesztésében a felnőtteket képeztetni. Erre nézve úgy értesültem a lapokból, hogy Trefort miniszter ur június 8-án körrendeletet is bocsátott ki a tanfelügyelőségekhez.

Szerény nézetem s tehetségem szerint, ha elvem vizsgálomra találna más hason gondolkozásuaknál is, jó lenne, ha a kerületi tanfelügyelőség az iskola-tanácsosokkal együtt abban állapodnék meg, hogy minden kerületben s ennek községeiben vizsgáltatnék meg, miféle iparcikkek vannak a nép között, melyet mezei gazdasága mellett üz; ennek megvizsgálására felszólítatnának még a kerületi szolgabírák s ezeknek közegei, az iskolaszékek, lelkészek, tanítók, hogy legyenek figyelemmel községeikben, a nép által miféle házi iparcikkek üzetnek, ki készíti; becses-e; felkarolás által lehetne-e értékesíteni? Erre csak azért vagyok bátor felhívni a közfigyelmet, hogy sok községben olyan szép, csinos iparcikkek valók vannak, a melyek eddig figyelemre sem méltattak a nép között, hogy azt felkarolva s értékesítve, nagyobb buzgalmat és találékonyságot fejtünk ki a nép között, ha látja, hogy az ő találmánya elismerésben részesítettik. Az ilyen cikkek megtanulása, már helyzeténél fogva is, a népet inkább érdekli, üzi és tanulja, mert azt inkább tudni fogja értékesíteni, mint az írás-olvasás mesterségét.

A községekben talált iparcikkek, bármily csekélységük, iratnának össze s az is, a ki ezt a községben egy a maga gyakorlata szeriut tudná tanítani, bejelenteni a tanfelügyelőséghez s ennek folytán intézkedni, hogy arra a felnőttek taníttassanak. Ezen népies iparcikkekből jó lenne vidékenkint, hogy inkább megismerhedhessék egyik vidék a más vidéki iparcikkal, egy kiállítást csinálni, s ott lehetne aztán még inkább kiszemelni, melyiket volna hasznosabb felkarolni és a nép között terjeszteni; így a házi-ipar létre fog jöni, hogy a népnek télen-nyáron, mikor a mezőn nem lehet munkálodni, lesz otthon is dolga a háznál. Mindenek felett pedig, jó lenne, ha a nmltgu miniszterium hazánkban s különösen székely földünkre ipar-gyá-
rakat állítana fel; ez által a nép nagyobb része mindennapi foglalkozásban részesülne, s különösen a szegényebb rész, a munka-tétetlenség miatt, nem kellene hogy rosra vetemedjék, a mi erkölcsstelen botrányt idézne elő. Meg lehetne óvni a népet a tömeges kivándorlásoktól, a mi nem hasznot, hanem nyomort szül a nemzetre. Ez által elérnök még azt is, hogy volnának jó hazai ipar-cikkeink ön-kezeink által készítették, nem pedig elavult, rosz külföldi kelmék, melyeket itt jó drágán eladnak nekünk s csak akkor veszszük észre, hogy meg vagyunk csalva, mikor használjuk.

Mindezek után, bátor vagyok, a közfigyelmet felhívni, gondolkozzunk ezen ügyről hazánk és nemzetünk érdekében; szóljon hozzá bölcs belátása szerint mindenki, hogy győzzön a jobb!

Puskás Lajos,
ref. lelkész.

Az igazgató-tanács nagy gyűléséből.

Kolozsvártt, augusztus 1-n, 1875.

Elnök: főt. Nagy Péter, püspök. Jelen voltak: Benkő János, legid. gr. Bethlen János, Ince Mihály, dr. Kolosvári Sándor, Sárkány Ferenc, Szabó Ádám, Szász Gerő és Bodor Antal, titkár.

1) A n.-baconi egyházközség számos tagja felfolyamodást nyújt be mlt. és főt. Nagy Péter püspök aa. azon határozata ellen, mely által elutasította azon kérésüket, melyben Dobai Lajos lelkész-pályázatra bocsátása, vagy Dobai Lajos lelkész közkereseti ügye elintézéséig a pap-választás elhalasztása végett folyamodtak s utasította az egyh.-községet, hogy Dobai Lajos kizárásával, vagy a még megmaradott 4 pályázó közül, vagy pedig új pályázat folytán a papi állomást töltsse be, mivel a néhai lelkész betegeskedése folytán a papi állomás betöltése halaszthatlan ná vált. Mlt. és főt. Nagy Péter püspök aa. tudatja, hogy a n.-baconi pap-választás az egyházmegyei és egyh.kerületi köztörvényszék ítéletei által megsemmisített és a közben a 6 pályázó közül egy pályázó visszalépett, Dobai Lajos pályázó ellen pedig a kolozs-kalotai egyházmegye köztörvényszéke egy törvényesen végrehajtott nyomozás alapján név szerint felemlített több nemű törvénysértés miatt közkeresetet indított, minek folytán a pályázattól el-

zárattott s így kötelességének érezte, a fönebbi kérvényre a felfolyamodott választ adni. M. főt. Nagy Péter püspök aa. eljárása helyeslő tudomásul vétetik és hozott határozata azon hozzáadással hagyatik helybe, hogy a pap-választási szabályok értelmében minden papi állomás egy fél-évi üresedésben léte után betöltendő.

2) A n.-baconi egyházközség több tagja följejt, hogy Dobai Lajos lelkész a n.-baconi papságra való pályázásnál a simonia bűnét követte el s kéri ellene a közkeresetet elrendelni. A kérvény a közkereset elrendelése végett áttétetik m. főt. Nagy Péter püspök aa.-hoz.

3) Az unitárius vallás-közönség képviselő tanácsa tudatja, hogy a havadi áttérítési izgatások ügyállása felfejtése végett kiküldött bizottság jelentése szerint, Csép Lajos csókfalvi unitárius lelkész az izgatásokkal alaptalanul vádoltatik, mert az illetők önkint állottak át közülök, egy néhány vissza is tért és a zavargásoknak az által lehetne elejét venni, ha a havadi pap ellen fenforgó panaszok elintéztetnek. Esp. aa. utasítatik annak kinyomozása végett, hogy a zavargásnak s a lelkész ellen fenforgó panaszoknak mi az oka s a nyomozat eredményét kimerítő jelentés kíséretében tudassa.

4 n.-enyedi főtanoda előljárósága fölterjeszti a Cseh Zsigmond alapítványi javadalomnak Sylveszter Albert részére visszaadása végett Sylveszter Péter által beadott folyamodványra vonatkozó nyilatkozatát, melyben indokolja, hogy mi alapon részeltette az alapítványba Cseh Pál János nevű fiát. A kiküldött bizottság véleménye folytán a sepsiszt.-györgyi tanodánál levő Cseh Zsigmond alapítvány átszállását szabályozó 37. 867. egyh.-főtanácsai határozat a n.-enyedi főtanodai ugyanazon természetű alapítványi jogosultság megítélésére általános szabályul alkalmazandólag közöltetik s az alapítvány élvezetébe Sylveszter Albert viszahelyeztetik.

5) Solymosi István esperes felterjeszti a mohai egyh.-község módosított papi és tanítói díjleveleket, a melyek szerint a papi kepe 206-, a tanítói kepe 100 kalangya gabonával emeltetett. A felterjesztett módosított díjlevelek, a hivek buzgótsága méltányló elismerése mellett, az egyh.-ker. közgyűlés jóváhagyása fentartásával megerősítetnek.

6) Szabó Pál esp. tudatja, hogy Kondor Endre hadadi lelkész egyh.-községét 2130 frt. túlélvezeti tized kárpótlási tőke és járulékai megfizetése végett beperesítette s a teendőkre nézve utasítást kér. Értesítettik, hogy általában sem a lelkész, sem a tanító saját egyházközségével szolgálati illetménye kiadása végett, perben nem alhat s csak is egyházi úton állapitható meg; de különben is, 1848 júliustól 1866 novemberig a kárpótlási tőke után járó kamatok nem azon egyh.-község, hanem a kormány által tartattak vissza s mintán az egyh.-község ezen időre lelkészének a tized-kamatokat évenkint 231 frttal kárpótolta, nevezett lelkésznek egyházközségével szemben követelése nincsen, hanem a kamatok elvonása által az egyházközség károsított meg.

7) A bánffihunyadi egyházközség 1871- és 1872-ik évi számadásaira kitett nehézségeket többszöri felhívásra sem enyésztetvén el: a számadási ügy elintézése végett az egyh.-község költségére Sárkány Ferenc pénztárnok és Szabó Adám számvevő aa.-i a helyszínére kiküldetnek.

8) M. főt. Nagy Péter püspök tudatja, hogy b. e. gr. Teleki Sámuel kancellár által a püspöki fizetés javítására tett 4000 váltó, vagy 1680 forint alapítványi tőkét Debrecen városa kifizette, mely a 14 frt. 65 kr. eljárási és bélyeg-költség levonásával 1665 frt. 35 krt. teszen s kéri az iránt intézkedni. Pénztárnok aa. utasítatik, további rendelkezésig, takarékpénztári kezelése iránt.

— Ellátatott még ezen kívül 21 ügydarab.

Az igazgató-tanács kis gyűléséből.

Kolozsvártt, augusztus 15-én, 1875.

Elnök: mlt. főt. Nagy Péter püspök. Jelenvoltak: id. gr. Bethlen János, Ince Mihály, dr. Kolosvári Sándor és Bodor Antal, titkár.

1) A pitești egyh.-község közgyűlési jegyző-könyve fekdülésével tudatja, hogy a miszsiói alaphól járó évi 250 frt. segély mellett rendszeresített tanítói állomásra Németh Gábor volt bukaresti egyh.-község tanítót választotta meg, ki azt el is fogadta s kéri, a választást megerősíteni és a 250 frt. évi segélyt a miszsiói alaphól utalványozni. A fenforgó körülmények tekintetbe vételével bár szabályszerű pályázat nem volt közzé téve, a választás tudomásul vétetik és a megerősítés főt. Nagy Péter püspök aa.-nak ajánlatik, a tanítói állomással egybekötött évi 250 frt. előleges részletekben való kiadása a pénztárnál utalványoztatik; az egyházközség pedig utasítatik, hogy a tanítói díjlevelet megerősítés végett terjeszse fel.

2) Solymosi István esp. felterjeszti az agyagfalvi egyházközség kérvényét, melyben az ágy-szám szerint fizetett kepe megváltoztatásáért folyamodik, kötelezvén magát, hogy az ezen változtatás által származott kepe-csökkenést az által pótolandja, hogy ugy a papi, mint tanítói kanonika porciót a hivek megmivelik, mi a kepe-csökkenést nem csak pótolja, hanem meg is haladja s az egyházmegye közgyűlé-

se a kérvényt ajánlattal terjeszti fel, miután az egyes örökségek nagyon elaprósodtak, az ágy-számok pedig növekedtek. — Az ágy-szám szerinti kepezés megváltoztatása az egyházker. közgyűlés jóváhagyása fentartásával megengedtetik s több felvilágosítás nyújtás mellett, utasítatik esp. aa., hogy az ily módon módosítandó új díjleveleket megerősítés végett terjeszse fel.

3) A földtehermentesítési m. kir. alapigazgatóság tudatja, hogy a vajda-szentiványi egyházközség urbériségei kárpótlásáról szóló utalvány-értesítvény még 1870-ben kézbesítettett egy Horváth nevű egyénnek s ha az utalványozott összeg nem vétetett fel, az elévült utalvány helyett új utalvány kiállítására végett az eredeti utalvány-értesítvény felküldendő. Az alapigazgatóság értesítettik, hogy egyh.-kerületünk levéltárában sem az utalvány-értesítvény, sem az utalványozott összeg kézhez vételének nyoma nem található, s megkéretik a valószínűleg elvesztett utalvány értesítvény helyett új utalvány-értesítvény kiállítására.

4) A sz.-udvarhelyi főt. előjárósága kéri, hogy az elhalt tanárok özvegyei mortuális angáriájuk menyyniségét meghatározó szabály közöltessék és értésittessék, hogy ez és az elhalt tanárt helyettesítő tanárok illetőkei honnan fedeztessenek. Értesítettik, hogy a fennálló gyakorlat szerint az özvegyet az elhalt tanár egy évnegyedi fizetése illeti és hogy mi módon és mi címen fedezendő, az az illető tanoda belátására van bizva.

5) Báthori Dániel esp. felterjeszti a királyné uraszonyunk ő felsége által a szamos-ujvári egyh.-község temploma felépítési költségei fedezésére ajándékozott 1000 forint összeg át vételét igazoló nyugtát. A nmlt. vallás- és közoktatási miniszter ur útján felküldetik.

6) Jánosi Gábor folyamodik a dr. Szotyori-alapítványban részletetés végett. Kérvénye nem levén felszerelve, az előmeneteli és szegénységi bizonyítvány melléklése által leendő kiegészítés végett, kérvénye viszzaküldetik.

7) Titkár tudatja, hogy a folyó évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve kinyomatott és szétküldése pár nap alatt befejeztetik. — Tudomásul vétetett.

— Előadatott ezen kívül még 15 ügydarabb.

B—r. A—l.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

Közönséges egyházi beszédek. Irták és kiadják Nagy László, sz.-somlyói ref. pap, Kis Albert, kémeri ref. pap, Viski Pál, zoványi ref. pap. 1-ső füzet, ára 1 frt. 40 kr. Kolozsvárt, Stein János bizománya, 1875.

„Nem feltűnési viszketeg, hanem azon tapasztalati tény, hogy az egyházi szónokszék igényeinek legtöbbszörre az egyszerű forrásból fakadt csermely ad leggyorsabb s közvetlen kielégítést;“ e szavakkal hívják fel szerzők egyházi beszédeikre a figyelmet; minden esetre elég arra nézve, hogy

előre kíváncsivá tegye az ily irodalmi művek iránt érdeklődőket a beltartalomra, keresvén abban igényeiknek kielégítését. Hogy mi eredményt talál a kereső, azt óhajtom feltűnetni szerény ismertetésemben.

A címzett füzet tartalmaz összesen 18 egyházi beszédet.

Az 1. Nagy László munkája, Hózeás (IV. 6.) „Elvész az én népem, mivel hogy tudomány nélkül való“, alapján, ezt a föltételt tárgyalva: „Nevelés ad életet,“ igyekszik kimutatni, hogy egy nemzetnek, különöbben a magyar nemzet életfenállásának legfőbb eszközlője a tanulás, az ismeretek-

ben való gyarapodás, mely ismereteknek alapja legyen a biblia, következménye a haza felvirágzásának munkálása, mind magunk, mind tanításunk és példánk nyomán, utódaink által. A tárgy, a mint látszik, igen szép és lelkesítő s szerző úgy látszik, lelkesedett is általa; kár, hogy a szép iránylyal dolgozott műben is feltalálhatók az ily nemű dolgozatok szokott hibái: a nagy szavak, az üres hangzatok, melyek több helyt pótolják az eszmék helyét. Homiletikai tekintetben hibás az, hogy szabatos felosztás helyett a főbb eszmék rendszeretlenül vannak itt-ott előhozva; s az egész munka költői szépségei mellett is a rögtönzés bélyegét hordja magán.

A II. (1. Kor. 13. 2.) alapján, a főtétel szerint: milyen embert kell nevelni gyermekeinkből, mely az alap igékből találóan van lehozva, szükségesnek tartja, hogy a helyes nevelés adjon a gyermeknek: 1) tudományt, 2) hitet, (vallást) 3) olcsón a szívbe szeretetet. Felvett tárgyát szépen, szabatosan, érdekesen fejtegeti. Egyik jobb darabja a füzetnek. Szerző, Kis Albert.

III. (Máté XXV. 25.) A talentumokról szól, tárgyalva Jézus azon ismeretes példázatát, mely a gazdáról és az ő szolgálóiról, kikre különböző mennyiségű talentumokat bízott, beszél. Reánk is bízott isten ily kincseket, ilyen 1-ör az élet, 2-or a lelki tehetségek, 3-or a vagyon, 4-er a befolyás. A felosztás, szerintem, nem egészen szabatos, a lelki tehetségek helyett célosabb lett volna általában csak tehetségeket, a vagyon helyett, világi javakat tenni s végre a befolyás egészen el is maradhatván, e helyett, a mire szerző is vonatkozik a befolyás fejtegetésében, jobb lett volna a talentumok hasznos elhelyezése, kamatoztatásában a szeretetett, mint irányadót szerepeltetni. Egyebekben e munka, mint Viski Pál többi e füzetben levő művei is, kenetteljes és népszerű nyelven írott beszéd, céljának teljesen megfelel.

A IV. (Péld. XVI. 32.) Jobb a hosszútűrő az erősnél, sat. alap szerint, azt mutatja fel Kis Albert, hogy az indulataink, vágyain, szenvedélyein uralkodni tudó, a legnagyobb ember. Tárgyát az életből vett példákkal érdekelteti, a lemondás, az önmegtartóztatás, a fájdalmak keresztjeinek békés hordozása, a kisérteteknek visszaadása, a szenvedélyek ketöréseinek a vallás által való korlátozni tudása: ezek azok, a melyek hatalmasabbá teszik az embert annál, a ki várat veszen meg. Érdek gerjesztőleg, ügyesen kidolgozott rövid beszéd, mely figyelmes gyülekezet előtt elmondva, hasznosan építő s erkölcsileg gyümölcsöző kell hogy legyen.

V. Viski Pál, Lukács XV. részéből a tékozló fiu történetét egyszerűen, melegen és tanúságosan ismerteti, s homiliája buzdító a megtérésre, a megbocsátó szeretetre, a testvéri irigység, szűkkeblűség eltávoztatására s végre az isten, mint atyánk iránti határtalan bizalomra, ki kegyelmébe veszi az igazán megtérő bűnös embert.

VI. Máté XV. 10. 11. alapján e kérdést fejtegeti: mi a valódi bűjt? állítván — igen helyesen — hogy az áll, nem a különböző ételektől való önmegtartóztatásban, nem a szertartásokban; de a szív tisztaságában és a jó cselekedetekben. Evangéliumi szellemű és szépen kidolgozott beszéd. Írta Nagy László.

VII. (Tit. I. 15.) A tisztáknak mindenek tiszták. Viski P. e beszédben azt mutatja meg, hogy bármely életkor boldogságát a szív tisztasága, az igazi vallásosság eszközli, s ki egyszer elvesztette lelkiismeretének tisztaságát, az előtt az örömeik, a boldogság fényes napja elborul, szemei meghomályosodnak s borult lélekkel, borult szemmel mindeneket homályosnak, tisztátalannak lát. E különben jó munkából, mely költői nyelven és elragadtatással van írva, nagyon kirí a Kaméleon és a prometheuszi tűz kifejezés, mint a mely másképen szokott elnevezések nép előtt tartott beszédben nem alkalmasok.

VIII. (Máté XXVI. 6—15) Tárgya: Mária áldozat-kész szerelme és Judás gyalázatos árulása. Különösebben Mária rajongó s önfeláldozó szerelme gyönyörűen van fejtegetve s a hallgató, vagy olvasó, hathatósan buzdítottatik a Jézus iránti hiv szeretetre. A bétániai Mária e remek beszéd által mara-dandólag bevésetik a keresztyén lelkébe. Schwarz K. után írta, Nagy László. Ugyancsak e szerzőtől van a XVII ik beszéd (Ján. XVIII. 36. 38. alapján) értekezik a régi- és jelenidő pilátusi kétszinű jelleméről. Méltó társa az előbbi műnek s valóban becses darabok.

IX. (Luk. II. 49.) Avagy nem tudjátok-e, hogy azokban kell nekem foglalatossnak lennem, sat. a jeruzsálemi templomban elmaradt gyermek Jézus felelete az őt aggodva keresett szülőkhöz, mely felelet arról tesz bizonyosságot, hogy őt már jövődi hivatása lelkesítette; így kell lelkesedni minden embernek hivatása betöltése iránt, ez a főtétel s ebből folyólag fejtegeti 1) mi hivatása van az embernek e földön, (hogy legyen ember s legyen keresztyén). 2) Hogy a lelkesedés tüzeit már a gyermekkorban fel kell éleszteni. 3) Hogy ez mikint eszközölhető. A főtétel helyességét elismerem, de a felosztás nem egészen jó, mert a 2-ik rész már okvetlen kell hogy magában foglalja a harmadikát. A kidolgozás sem felel meg az alapeszmének, sok oly dolgok, mint pl. a szabad egyház szabad államban, sat. foglaltatnak e mű keretébe, melyek oda nem tartoznak s általában a beszéd kidolgozásában elvesztette szerző szeme elől a tárgyilagosság vezér-fonalát. Sokkal felül haladja ezt ugyancsak Kis Albert XI. számú (Máté VII. 12.) alapján írt munkája, melynek főtétele, a helyes mérték embertársainkkal való viszonyainkban: az egész beszédben igen helyesen van kereszt-től vivo. Nevezetesen, ha azt akarjuk hogy ember-társainkkal jó viszonyban legyünk, ne gondoljunk, ne mondjunk ró-luk, anynyival inkább ne tegyünk nekik rosszat. A beszéd szöveg szerű felosztása úgy, mint a főtétel, a szövegből fejlődik, a kidolgozás népszerű, a vallásos kedélyt ébresztő és így gyakorlatilag építő erővel hat.

X. (Csel. V. 3.; XIII. Birák XI. 30. 31. XVI. Luk. XXI. 18.) Viski Pál munkái. A X. a képmutatásról a XVI. az isteni gondviselésről szól népszerű és buzdító hangokon, bár ez utóbbi szerző többi műveitől igen hátra marad, talán azért is, hogy igen sokaktól felhasználta eszmét tárgyalván, nem tudunk benne semmi újat találni. Mennyivel felette áll ennek a XIII. számú. Jefte, mely az oktalan, meggondolatlan fogadástétel szomorú és gyászos következményeit, az áldozat

önmegadó szelidségét rajzolja megható vonásokban. E mű igazán megfelel a népszerű egyházi beszéd kellékeinek, tanító és így az észre, érzelmeket ébresztő és így a szívre ható s a mellett sohasem felejt el a jóízlést az irányban. Követésre ajánlható.

A XII. Papavatási beszéd Nagy Lászlótól, mint ilyen, megfelel céljának.

A XV. szintén Nagy László műve (Máté XVI. 18.) vevén alapigékül, ebből kissé merész következtetéssel a fő-tételt vonva le: a vallás az emberi szív természetes szükségése. Beszédjében nem a textust, de a fő-tételt fenkölt szellemmel, gyönyörű iránylyal fejtegeti, sőt néhol költői lelkesedéssel. Ajánlom figyelembe.

XIV. Kis Albert. (Rom. VII. 21. 28.) Főtétel a kettős törvény. Felosztás: 1-ör lehet-e a kettős törvény léte-zése? 2-or. Egyik túlsúlyra emelkedhetik-e a másik felett? A feldolgozásban a részek nem eléggé különválasztva s nem is elég világosan, kissé elvontan s meszsziről vett következtetésekkel vannak tárgyalva; a végeredmény azonban buzdítás, hogy a kettős törvényből istennek bennünk megtalált törvényét juttassuk diadalra, helyesen van következtetve.

XVIII. (Péld. XIV. 23.) A munkában bővölködés va-gyon. Ez állítás igazságát bitonyitgatja szerző, Kis Albert, az emberi élet különböző korszakaira vonatkozólag ismeretes és közönséges mó-dorban. Szerzőnek e füzetben közölt művei között legkevésbé figyelmet ébresztő. Mindazon által ez is felhasználható.

Igy ismerve és áttanulmányozva már e füzetet, annak tartalmáról általános és részleteit nézve is csak dicsérete-sen nyilatkozhatunk; bátran állithatom, hogy az abban fog-lalt beszédek úgy az egyszerű vallásos népkedély, mint a több szabatoságot kívánó műveltebb közönség igényeinek, ke-vés kivétellel, kellőképp megfelelnek. A felhasználandó művek mikénti kiválasztása, a közönsége igényeit ismerő pap tisz-te lévén.

Üdvözlöm szerzőket a megkezdett úton, s azt hiszem, nem csak én, de mások is óhajtván várják a következő füzetek megjelenését. Addig is ez elsőt ajánlom t. pap-társai-m figyelmébe.

S. a.

„Miszsziói levelek.“

II.

Krajova, jul. 18-án, 1875.

E folyó július hava 17-ikén, csak is néhány nappal előbb érkezvén uti költségem: utnak indultam Krajova felé. Pitestről a délelőtti vonattal indulva, esti 7 órakor már Krajova falai közt lettem magamat. S miután a kovács- és a szijgyártó-mesterek vagy magyarok, vagy németek az egész Rómániában: betértem az első szij-gyártó boltjába, melyre útközben találtam. Egy jó arcú nő ült a szerszámok között; román, de beszélt németül, sőt magyar nyelven is. Kérdém: nem tudná-e a reformátusok közül valamelyiknek lakását? Ő nem, de a férjem — úgy mond — Bánátból való, s jól ismeri őket. Bevártam, míg a férj alig tizenöt perc múlva

előkerült s krajovai magyar hitfeleink oszlop-emberéhez, Nagy Sándor atyánkfiához személyesen elvezetett.

Rövid üdvözlő szavaink és kedélyes párbeszédünk eredménye az lett, hogy másnap az ág. evang. testvérek szép stílyú imaházában megzendült a magyar ének, és nem csekély számú honfitársnak öröme magyar nyelven az isten igéje.

Magamat is lelkesített a közöröm s szives fogadtatás. Igaz, mint a tapasztalás kezdi éreztetni velem, e közörömnek sokaknál nem a legutolsó oka, hogy szerfölött el vannak kaptva, csak is a készet pártolni. S úgy látszik, a miszsió-náriust hajhásznak, vagy pénzfordárnak vélik, nem pedig a kinék legfőbb hivatása, a sült galambra várókat önézretre ébresztetni. Azonban, mikint ezt isteni tisztelet után Nagy Sándor atyánkfiának házánál kijelentettem, a hol hitfeleink lelkesebb tagjai felszólításunkra egybe gyülekeztek: ne várják azt krajovai, sem bárhova való honfitársaink is, hogy én most már mindent fogok nekik teremteni. Nélkülök én nem tehetek semmit. S az a méltóságos igazgató-tanács, mely engem ide bocsátott, szinte nem fővényre fogja építeni há-zát. Ama szikla pedig, melyre építeni akar, a hivek hiterős lelke. S ha Magyarországon a szegény falusi nép is, bár nap-számmal és verejtékével keresi kenyerét, képes az egyházat s az iskolát fentartani, sőt nem ritkán virágzásba hozni: külföldi hazánkfiak, mint pénz-kereső emberek, legdrágább ügyöket ne tekintsék összedugott kézzel. Minthogy tehát Krajovára oly tanítót szeretnének, a ki a miszsió pénztá-rából nyerne segélyt: jegyzőkönyvileg is megbagyatam Kra-jován, tegyenek maguk is, a megnyit tehetnek s ne várják be még hozzájuk ismét berándulok, hanem a megállapodást küldjék minél előbb pitești állomásomra, hogy én az illető felsőbbség elébe készséggel fölterjeszthessem és melegen ajánlhassam.

A krajovaiak két előjárója, különösen Nagy Sándor ur, készséggel felajánlkozván a próba megtételére; segítse őket a mindenható, hogy a szép kezdet, mely megszűnt, s a mely Celder ur idejéből csak a papiroson maradt, újra feleledjen és a krajovai egyráznak a második állapotja, mint Salamon templomáé, dicsőbb legyen az elsőnél.

Turnu-Szeverin, jul. 21-én.

Krajováról Turnu-Szeverinbe ismét gőzerő repített. Fultonnak e dicső találmánya valóban nem kis hála köte-lezheti a mai kor utazóit, bár az apostoli sorsból, főleg itt Rómániában, úgy is elég osztály-részt vehetünk a harmadik helyen. Éjszakára értem a városba. Másnap hitfeleink fölke-resésével s kihallgatásával foglalkoztam. Szerdán, azaz jul. 21-én, miután a vasárnapot bevárnom hosszas lett volna s mi több, hitfeleink és honfitársaink nem kis része gyári munkás lévén, hogy nappali munkájokban hátra-maradást ne szenvedjenek, estve 8 órakor szinte az ev. imaházban tar-tottam isteni tiszteletet s uri szent vacsorát oszték, és egy polgári házasságban élő ifju párt eskettem.

A kis imaház tömve volt s mint utólag értesültem, az

uri szent vacsorában katolikus honfitársaink is buzogva vettek részt. Sokan fájlalták, hogy későn értesültek a dolgról s ohajtva kérik és várják ismét megjelenésemet.

Ezt, bár megígértem, de hogy mikor tehetem, nem tudom. Miután oly távoli helyekre évnegyedenként egyszer is nagy feladat az útazás. De meg, miután állandó református család különben is alig van több, mint öt.

E szerint, fájdalom, Szeverus császár tornyánál Turnu-Szeverinben, sem egyházunk, sem iskolánk.

A r. katolikus iskola két tanítót bir s mind a kettő német. Míg a magyar gyermekekről, a kik mintegy 30—35-en vannak, az egyedül üdvözítő egyház jónak lát nem gondoskodni, csak ha temetni kell őket.

Adná isten, hogy a magyar kormány, különösen a közoktatási miniszter ur, bár a hazában is méltán és sokfelől igénybe vett kegyelmes tárcája kiterjeszkednék valahogy ily külföldi csemetéinkre is! Ide és több helyekre is magyar tanító kell, a ki egy köziskolában oktassa gyermekeinket. Mert hogy ha a magyar kormány, vagy a magyar nemzetiség egyes védangyalaitól nem lesz gyámolítva ez ügy s erdélyi főhatóságunk, mikint legujabban hivatalosan értesít, nem rendelkezhetik többel 300 és hat forintnál: akkor minden miszsiói működésünk haszontalan. Ép azokat nem menti meg, a kik a mentő-kezeket legsziverehetőbban kérik.

Az ev. egyház lelkésze poroszországi, a berlini Ober-Kirchen Rath védszárnya alatt. Mihelyt ezt említé, tudtam, kivel állok szembe. Mintha Kurzot, Hengstenberget láttam volna személyében. Lássuk a praktikus téren kivivott borostyánait s a bárkát az Ararát hegyére vezérlő prudenciáját.

Megütközve értesültem, hogy jegyzőkönyvbe vétette, mikép egyházukat „kizárólag porosz lutheránus községnek tekintik“; dacára, hogy imaházuk közérővel épült s református hitfeleink 4—5 és 10 aranyával adakoztak reá, sőt az 1860-ban meghalt Keller Vince Nándor, mint állítják, 100 aranyat hagyott a luth. és reformátusok közösen építendő templomára.

Még feltűnőbb volt előttem a sajtáságos kegyelet, melynél fogva az egyháznak igazhitű apostola még a holtakat is klaszszifikálni akarja s a részvétre, szánalomra méltó vizbe-fultak és öngyilkosokat a temető árkába temeti.

Egy köztiszteletben álló atyánkfa, Zsigmond László, ki több évig hű gondnoka s fáradhatlan Néhémiása volt az építkező községnek, törött szívvvel s könnyező szemekkel vezetett a temetőbe, melynek árokszélén a többi holtaktól egészen elkülönözve, gyöngéden szeretet fia sírjára mutatott, ki beteges testtel és gyöngé elmével 18 éves korában vetett végett fájlalt életének. A Hocwhürdiger Herr Pastor temetésén sem jelent meg. S a szerencsétlen ifju koporsóját körülzönlött gyászszereg előtt, a háznál, egy emberséges kovács és a sírnál egy izraelita igyekezett enyhíteni a vérző szívek fájdalmát, végezve azt, a mit a mit a tisztelendő ur méltóságán alólinak tartartott.

Tirguzil, jul. 23-án, 1875.

Csütörtökön útban valék vissza Pitest felé. S a wag-

gonban győződtem meg, hogy Tirguzilbe is méltó lesz be-köszönteni. Kiszáltam e szerint Filiáson, e délelőtti 10 órá-tól esti 7 óráig, a falusi Hótel előtt és a forró nap sütöt-te kukorica földön nem a legirigyletebb élmények közt vá-rakozva, végre valahára megérkezett a diligencia; s egész éjjeli gyors menet után, reggel 5 óraker hajtott velünk Tir-guzzilbe.

Szinte regényes fekvésű román kis városka, erdők és hires bortermő szőlőhegyek koszorúzzák, a vulkáni hegyszorostól mintegy 6 óra járásra. Kebelében tiz magyar család él. A németek többen vannak, és a magyarokkal egy közös temetőjük van.

Meglepő barátsággal s szivélyességgel fogadott e vá-rospan Hübner Gusztáv, porosz származásu evnkus atyafi; de családja Vizaknáról törzsgyökeres református magyar. Nem különben, Müller Mihály sopronyi születés, vallására nézve katolikus honfitársunk.

Őszszegyűjtve az ottani hitfeleket és honfitársakat: H. Gusztáv ur édes anyjának tágas hajlékában isteni tisztelet s urvacsoza kiszolgáltatással buzdítam e félre eső s ipar üző családokat, ha valahol, főleg ez idegen földön szükséges ösz-szetartásra s vallás-erkölcsi életre. Itt is volna mintegy 20—25 iskolába való gyermek. Helyiséggel a magyarok és németek az iskolát és a tanítót ellátnák s fizetése a tandij-ból havonkinti 70—80 frankra könnyen fölmehetne.

Mielőtt a tirguzsil testvéreket oda hagytam volna, ki-vittek a város közelében viruló sírkertbe, mely lugassal, fák-kal s virágokkal ékesítve, s a sírok végén megnyesett útak-kal ellátva, egy rendezett gyülekezetnek is díszére válhatnék. Ide járnak magyar testvéreink és a német atyafiak vasárna-ponkint időzni. Jelenleg a temetőnek 40 napoleon alapja van, melyből a temető jókarban tartása s a temető öre fizettetik.

Egy későbbi viszontlátás édes reményében váltunk el egymástól. H. Gusztáv ur saját köcsiján vitetett el Turnu-Szeverinbe, honnan kilenc napi távollét után siettem visz-sza Pitestre, hogy itteni iskolánkat szervezve és rendbe hagyva, megújult erővel induljak Moldova felé.

Tomka Károly.

„F e l e l e t .“

Az „Erdélyi protestáns közlöny jul. 15. 237—28-ki számában az „igazság“ által a m.-paniti papi állomásra tett kijelölésért feleletre vonatván, röviden ezt felelem:

Tiszteletes Kis Pál atyafi Kebele, Boos, agárdi pap lévén; bizonyos kellemetlen viszonya volt a boosiakkal, mert van egy hibája: szereti a rendet és a magáét megkivánja, illető hallgatói megtámadták oly okon, melyet nyomozás út-ján rá bizonyítani, nem tudtak, és éppen azért, a törvényszék el sem ítéltette; de látva az egyházhatóság a kellemetlen viszonyt, mind az ő saját kérését, mind egyes hallgatók ké-rését tekintetbe véve: őt áteserélte H.-Bodonba, mely har-mad osztályu egyház.

Tiszteletes Kis Pál atyafi az egyház tanács előtt ak-kor ugy nyilatkozott: hogy átmegy ugyan Bodonba, de fen-

tartja azon jogát, hogy mint másod-osztályu egyház papja esetleg első-osztályu egyházba pályázhassék és ez neki meg is adatott. Most folyamodott a m.-paniti papi állomásra; a kommisszio kijelölő bizottság figyelmét ez a dolog nem kerülte ki, mint nem igen szokta egyéb dolog is; a bizottság ismerve az előzményt, és egy év folyása alatt meggyőződve volt hallgatói, egyháza többször hangsúlyozott nyilatkozatából: hogy Kis Pál ártatlan volt, és most szívesen visszavinnék, őtet ártatlanul ismét nem akarta büntetni: útát nyitott neki, képesítettnek nyilvánítván. A kijelölés a kvalifikáció megállapítása után titkos szavazattal végrehajtott és az eredmény lett, hogy ő is a hat kijelöltek közé 6==hat szavazattal 10-ből felvétellett.

Itéljen a független igazság, ne az önző igazság; de kérdem: egy bizottság által titkos szavazás útján végrehajtott kijelölésért felelős-e az elnök, kinek csak egy szavazata van?

Két jeles gondnok, jegyző, két papi biztos, vagy talán az egyházak küldöttjeire van az esperesnek befolyása! Bizony, azok a gondnok urak, papi tisztársaim nagyon független emberek; azok hibáztak, mert a panitiak nekem előre kijelentették, hogy ők Kis Pált nem viszik.

Én, mikor beadta kérését, megmondottam: ingyen fárads, mert a marosszéki közvélemény nagy és kicsije, s Panit színe, lelke t. Musnai Pál barátomat óhajtja paniti papnak; és én is, mert Panit kiszenvedett.

Most enynyit, ha szükség, többel is szolgálhatók.
Vályi Pál.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Vettük az udvarhelyi főtanoda értesítőjét az 1874/5-ik iskolai évről. Szívesen köszönjük. Miután az értesítők alapján tüzetes ismertetést akarunk adni felsőbb oktatásunkról: bizodalommal kérjük többi főtanodáinkat is, hogy évi értesítőjükből egy példányt hozzánk beküldeni, ne terheltessenek. Sajnáljuk, hogy ezt kérnünk koll.

= A kolozsvári ev. ref. főtanodában a nyilvános tanulók szabályszerű felvétele az 1875-76 tanévre folyó augusztus 30 és 31-én, és folytatólag szeptember öt első napján történik. A javító- és pótvizsgálatok napjával szeptember 2-ka tűzetik ki. A szülők vagy ezek megbízottjai figyelmessé tétetnek, hogy a fölveendő új növendék születése évét keresztlevéllel igazolni köteles. Kolozsvárt, 1875, augusztus 17-én, Parádi Kálmán, tanvezető tanár.

= Az ágost hitv. egyetemes felügyelőség betöltése végett, melyet legutóbb néhai br. Prónay Gábor viselt, az egyházak küldöttjei közelebb gyűlést tartottak a budapesti evangélikusok iskolájának dísztermében. A fennálló szabályok értelmében egyelőre a felügyelői jelöltekre történt szavazás s csak szeptember utolsó napjaiban lesz a választás a legtöbb szavazatot nyert három közül. A jelöltek a következők: Zsedényi Ede 417, Radvánszki József 63, és Szentiványi Márton 45 szavazattal. A panszlávok is állítottak fel jelölteket s örvendetesen jellemző, hogy telivér ily féle község csak hét van.

= A theológiai könyvtára nézve ugy olvassuk, hogy a Hase polémikájának folytatása már sajtó alatt van, és a biblia fordítása is még ez évben megindul. — Örvedetes tudomásul vesszük.

= A maturansok Nesztora. Nemes Antalt, ki régebben hat gymn. dsztályt végzett Veszprémben, a hatodik osztályban besorozták katonának. Ki is töltötte a három évet, őrmesterségig vitte, a mellett magán-szorgalommal elvégezte a hetedik osztályt. A mult évben, 24 éves létére, elszánta magát, hogy folytatja tanulmányait. Székesfehérvárt nagy szorgalommal járt a lefolyt tanévben a 8-ik osztályba és dícsérettel állta ki az érrettségi vizgát.

= Az országos középtanodai tanár-egylet közgyűlésén dr. Kármán Mór szólott az isk. könyvtárakról és az ifjusági iratokról. Elmondta, hogy jó ifjusági iratok még nincsenek, a regényeket pedig első sorban nem lehet használni az ifjuság számára. Ő az ifjusági iratokat ugy óhajtana szerkeszteni, hogy azok a tanítással összefüggésben maradjanak, de ezzel együtt még érettebbek is szívesen olvassák. Nem szükséges, hogy ezen kiadások az egyesület pénztárát terheljék, hanem legyen ez ugy, mint az akadémiái, természet-tudományi, sat. kiadásoknál. Indítványa a következő: határozza el a közgyűlés, hogy az orsz. középtanodai tanár egyesület egy oly vállalatot, mely jeles ifjusági iratoknak tervszerű kiadását fölkarolná, támogatni kész, s bizza meg a választmányt, hogy az ily nemű vállalat megindítását kezdeményezze. Ez indítvány vita nélkül egyhangulag elfogadtatott.

= (Értesítés.) A zilahi m. kir. állami tanító-képezdében az 1875/6 tanév október 3-án d. e. nyittatik meg; a tanítás 4-én reggel 7 órakor veendi kezdetét. A felvételi vizsgák és beiratások szeptember 25—28-ik napjain tartatnak. Felvételnek az 1868. évi 38. törv.-cikk alapján, oly ép testü növendékek, kik a 15 évet már meghaladták s az anya-nyelv, számvetés és földrajz ismeretében s a történelemben legalább anynyi jártassággal bírnak, a menyinyit a gymnázium-, reál-, vagy polgári-iskola 4 első-osztályában tanítanak. A belépni kívánó növendék erről vagy nyilvános iskolai bélyeg-mentes bizonyítványt köteles előmutatni, vagy feltételi vizsgának kell magát alávetnie. A kik állami segélyben (köztartás, szállás-pénz, gyógykezelés) óhajtának részesítettetni, azok folyamodásukhoz hitelesen kiállított szegénységi bizonyítványt is mellékeljenek. Az igazgató-tanácschoz intézendő folyamodások legkésőbb szeptember 20-áig az igazgatóhoz benyújtandók. Az igazg.-tanács megbízásából. Faluvégi Albert, képezdoi igazgató.

= (Értesítés.) A zilahi m. kir. állami tanító-képezdében a folyó évi őszi tanképesítő vizsgálatok szeptember 28. és következő napjain tartatnak meg. A vizsgálatra jelentkezők folyamodványukat, melyhez keresztlevél, tanulmányaikról, eddig folytatott pályájukról s erkölcsi magukviselőtéről szóló bizonyítványuk is csatolandó, legkésőbb szeptember 20-áig ngs. Kerekes József tanfelügyelő urhoz (lakik Zilahon) anynyival is inkább adják be, mert később érkező folyamodványok nem vétethetnek tekintetbe. Az igazgató-tanács megbízásából. Faluvégi Albert, képezdei igazgató.

= Köröztetnek a szil.-szólnoki ev. ref. egyházme-gyében:

1-ör. A ballai 2-od osztályu papi-állomás. Köröztetési határidő aug. 25.

2-or. A sz.-fő-kereszturi 1-ső osztályu papi állomás. Köröztetési határnap aug. 31.

A folyamodványok szil.-szólnoki esperes t. Szabó Pál-hoz, Diósádba (u. p. Zilah.) küldendők.

Szabó Pál,
esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, AUGUSZTUS 26, 1875.

243—34. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca, 9 sz. —

Egyházunk belső szervezetének és rendtartásának némely hiányairól.

(Folytatása és vége.)

Bizonyára, mindenki elismeri, hogy azon sokféle, a hely és a körülmények szerint változó feladatoknak megoldhatása, melyeket a papi gondozás kötelessége a lelki-pásztor elébe szab, a többek közt, a következő két föltétel mellett lehetséges.

Az egyik föltétel, hogy a lelkész ismerje a pásztorokodása alatt álló egyháztagekat fejenkint;

másik: hogy a nekie kimutatott mezőn a törvény által megengedett függetlenséggel önállóan, mások beavatkozásának kizárásával, működhessék; hogy keze alá, míg hivatalára alkalmasnak tartatik, bár melyik lelkész társának se legyen szabad avatkozni; hogy így jogainak, de egyszersmind erkölcsi felelősségének teljes tudatával és érzetével lásson munkához. Az első föltételnek létesülése, kivált legnagyobb egyházainkban, teljes lehetetlenség a munkatér osztatlansága mellett. Nyolc-tízezer lelket ismeri, s még ha megismerni lehetne is, enynyi néppel szemben lelki-pásztorokodást gyakorolni, teljes lehetetlenség; kivált, ha e nép még egyszer anynyi, vagy két anynyi más felekezeti nép közé vegyülten él.

És ha a felhozott számnál jóval kisebb is valamely ekklában a lélekszám, még ekkor is a munkatér megosztását a pásztori munka dúsabb eredményére való kilátás megköveteli. A nagy népességű egyházakban pedig, milyen Erdélyben, igaz, hogy csak egy pár van, de van annál több a királyhárgontúli szuperintendenciákban, a pásztori gondozás, mint mondva volt, teljes lehetetlenség; és bár minő erőfeszítéssel is törekedjék valaki arra, hogy hat-hétezer lélek körül pásztorokodjék, előbb-később észre fogja venni, hogy tulajdonkép kellő pásztori gondozást senki irányában sem gyakorolt. Ezért, nagyobb egyházainkban nincsen is meg, vagy csak ritka eset-

ben lehet meg lelkész és egyháztagek közt az a patriárkhális, bensőségi viszony, a melynek meg kellene lennie; a pap csupán prédikátor és nem egyszersmind lelki-pásztor; a tagok által csak is hivatalnoknak tekintetik, nem pedig egy olyan jó barát, tanácsadónak és vigasztalónak, kihez minden fész és bizalmatlanság nélkül közelíthetnek. Hogy a sikeres lelki-pásztorokodás másik föltétele, a lelkész önálló tevékenysége sem lehetséges az osztatlan munka-tér rendszere mellett, ez is, úgy hiszem, minden hosszasan fejtegetés nélkül érthető.

De hogyan segíthetni a fölsorolt bajokon? Az úgy nevezett papi szer, a mint ez tudomra az enyedi egyházban megvan, legfőlebb a lelkész-társak stóla-jövedelme közti nagy aránytalanságot szállítja kisebbre, s gátolja némileg a kenyér-irigység kifejlődését; de a felsorolt bajok legnagyobb részén semmit sem segít s népesebb egyházakban, mint például a m.-vásárhelyi, kolozsvári, keresztül sem vihető. Ugyanis, az utóbb említett helyeken nem lenne tanácsos, ha a nem-szeres lelkész, sürgős teendőik esetében, például, mikor felszólíttatnék gyenge gyermek keresztelelésére, vagy beteg-látogatásra, ha — mondom — az ily esetekben (és pedig a nem ily szerű eseteket is ilyenekül lehet bejelenteni) a nem-szeres lelkész a szolgálatra felhívó egyént a tőle még távol lakó szeres lelkészhez utasítaná; és népesebb egyházakban nehezen is lehetne evidenciában tartatni a közönséggel, hogy mikor, ki a szeres pap.

Követnünk kell azért nekünk is, a testvér-szuperintendenciáknak is, a külföldi protestánsok példáját, kiknél a több lelkészszel bíró egyházak anynyi kisebb parokhiára vannak fölosztva, a hány a lelkész, kik közül mindenik a rábizott parokhiában mind a hivatalos adminisztrációt, mind a szorosabb értelemben vett lelki-pásztori gondozást, a törvény által szabott korlátok közt, teljes önállósággal kezeli; a mely rendszer nem zárja ki azt, hogy az így felosztott

ekklézsiák központi tanács és kormányzás által egyesítve legyenek.

Menynyire meg lenne könnyítve ezen rész-paprokhiák és rész-preszbiteriumok által nálunk is az iskolák felügyelete, a szegények testi, vagy lelki betegtek felvigyázása, gondozása! Az ajánlott rendszerben mily nevezetes eszköze lenne megalkotva a társadalom jóllétére irányult munkásságnak.

A mivel külföldön, hol igen sokak indittatva egyfelől a valódi keresztyéni szeretet, másfelől azon értelmi belátás által, hogy csak a közerkölcsi, vagy anyagi nyomor enyhítése és lehető megszüntetése által számíthat még a legnagyobb szerencsének örvendő egyes is biztos állandó jóllétre; hol tehát ily érzülettől és meggyőződéstől vezéreltetve igen sokan, részint külön-külön, részint mint jöltevő társulatok tagjai, százakat és ezreket áldoznak évenként a közinség lehető kevesbitésére, a szeretet ily munkái gyakorlása alkalmával mindig, vagy a legtöbb esetben, az illető lelkész kéretik fel közvetítőül. Mert ő, mint a ki az említett rendszer következtében akar is lenni, de tud is lenni igazi lelki-pásztor, s valóban az is: ő van, és legtöbbynire csak is ő van azon helyzetben, hogy a jöltevő egyeseknek és társulatoknak a létező erkölcsi és anyagi nyomor felől, valamint a segedelem útja, módja felől felvilágosítást adhat.

A legnagyobb bizalommal százakat, néha ezereket tesznek le a lelki-pásztor kezébe, meg levén győződve a felől, hogy ő a rábizottnak hű sáfára leend. Nálunk is, a javallott rendszer életbeléptetése által, meg lesz téve egy lépés legalább arra, hogy papjaink valódi lelki-pásztorokká legyenek, s ez által a társadalmi jóllétet részint személyes munkássággal, részint nemes szívü ember-barátok jótékonyosságának közvetítése által hathatósan előmozdítsák.

Egyházi életünk beszervezetének és rendtartásának azon hiányát, mely jelen cikkemnek tárgyát alkotta, nem tartottam szükségesnek, minden részleteiben felmutatni, jól tudván azt, hogy a részleteket s a tárgyalt hiányból eredő sokféle rosszakat, egy kis rá gondolás után, mind fölleli az olvasó. Elégnek tartottam, igen hosszszas fejtegetés helyett, csak rámutatni. ama hiányra és a belőle eredő bajokra; hasonlólag, csak rámutatni az orvosserül ajánlt intézményre, hogy az olvasó előtt mind amazoknak veszélyessége, mind emennek gyógyhatálya azonnal kétségtelenné váljék.

Baló Sándor.

Az egyházkerület közelebbi közgyűlésének egy határozata.

Az idei közgyűlés az V-ik ülésben elhatározta: az özvegyi kegyévnék a tanítókra is kiterjesztését, s a pap által való helyettesítését. Egyetlen papi-tag szólott ellene azon indokból, hogy „méltánytalan a papokat ama helyettesítéssel terhelni, miután a tanítók országos nyugdíj is fognak húzni“; és egy világi tag nem fogadta el, kivihetlenségi szempontból: mert, az iskola-mestert nincs kivel helyettesíteni. És csakugyan kivihetetlen is! De hangzott rá a válasz: „ott van a pap!“ Másik: „ne csak a papoknak legyen megadva ezen kedvezmény, hanem a tanítóknak is.“ A „Kelet“ akkori közlése szerint pedig, egy világi tag pláne úgy nyilatkozott: „hogy a papi kegyévet úgy is a tanítók szolgálják le.“ Gyönyörű tájékozottság! Nézzük, hogy áll a dolog.

Midőn valamelyik pap meghal, az esperesnek legelső teendője, hogy azon egyházba egy administráns papot nevez ki, ki az ürességben létel egész ideje alatt az egyház ügyeit vezeti, az ekkla gyűléseiben, konzisztoriumban elnököl, sat. Végzi a szoros értelemben vett papi funkciókat, jelesen: kiszolgáltatja a szentségeket, esket, temet. A vasárnapi rendes isten-tiszteletet végzik rendre, az egész idő alatt, a traktus papjai. Mi marad hát az iskola-mesternek? A hol szokásban van, a hétköznapi könyörgés, hol neki különben is jelen kell lenni, mint ének-vezérnek, és a mely — csakugyan — a legkisebb és könnyebb része a papi teendőknék. Ők „szolgálják hát le egészen“ a papi kegyévet? Igenis... nem! A tanítók nem szolgálják és nem is szolgálhatják le a papi kegyévet. Hanem már most, „megfordítom és mondom:“ a papok sem szolgálhatják le a mesteri kegyévet. Lássuk csak!

Szerfelett kevés kivétellel, a tanítók ének-vezéri és organistai tisztet is visznek az isteni-tisztelet alkalmával. Tehetik is a nélkül, hogy készülni kellene reá hetenkint Mert, ha egyszer valaki megtanul egy éneket énekelni, nem kell ahhoz több tanulás. De, hogy énekeljen egy évig a pap, ha nem csak éneket vezetni nem tud, sőt énekelni nem is szokott? Lehet pedig ilyen elég. Legalább én a magam részéről, korán észrevéve, hogy az éneklésre sem hajlammal, sem tehetséggel nem bírok: egyikért azért is igyekeztem magamat más pályára képezni, mint a kántor-tanítóság. Jól van, felelhetik erre az illetők: a melyik pap énekelni nem tud, vagy organuma nem bírja meg, hogy a neki szokatlan énekléstől kifáradtan lépve a szószékbe, ottani tisztjét kellőleg betölthesse: hát, az olyan egyházban, a kegyév alatt elmaradhat az éneklés, úgy is csak mellékes része az az istentiszteletnek. Hogy minő része az ének az istentiszteletnek: a felett most nem vitatkozom. De, hogy mit szól hozzá a gyűkezetek nagy többsége, hogy egy évig éneklés nélkül folyjon templomozása; mit különösen ahhoz, hogy a nélkül temetessenek halottai: megmondani, nem tudom! Nem, főként most, midőn már ez éven

kezdve, hogy a tanítók nyugdíjjal, azok özvegyei, árvái, alkalmas segélyvel ellátva legyenek: igen szépen meg vannak terhelve az egyházak; (lásd az 1875-ki XXXII-ik törvénycikket), a melyek nagyobb része pedig különben is a szerfelett súlyos adókat alig képesek hordozni.

Hagyjuk azonban az egész éneklési helyettesítést, mint bagatelle dolgot — én ugyan nem tartom annak — s lássuk, hogyan lesz lehetséges csak magának a tanításnak a lelkészek által való helyettesítése?

A ki kellő tájékozottsággal bír, tudhatja, hogy egyházközségünkben a papoknak alig 5–6 %-ka van ugy díjazva, hogy a megélhetés mindennapi gondjainak nyomása nélkül és egészen hivataluknak élhessenek. A többi, a legnagyobb rész, hitvány termékekkel s földek használatával fizettetik. De gazdáskodni kell és pedig szorgalmasan, mert ha csak a képére bizzuk magunkat: bizony, még — valamenynyire tisztességesen — öltözködni, sem leszünk képesek, hát a többi?! Azért, az olyan falusi papot, kinek semmi, vagy csekély föld fizetése van, ha árendával, vagy — a becsületesség határai közt — máskint segít magán: kárhóztatni, nem lehet. Vegyük ehhez a hivatal minden napi gondjait, a minden vasárnapra való készülést, a temetéseket, melyekből oly sokat csinálnak kivált falu helyeken, s melyekből a népesebb egyházakban minden hétre esik legalább egy, annak idejében a konfirmálandók tanítása, ügyek igazítása, hivatalos kiadványok, levelezések, stb. Bizony, ha a jó akarat meglesz is, de nem lesz fizikai lehetőség, s be fog következni a mélt. Zeyk K. ur állítása: „a tanügy fog szenvedni.“

Végül, ha tekintetbe vesszük — mint fennebb is íram — hogy a papi kegyévet a papok és nem a tanítók szolgálják le: méltánytalan, valakivel, kinek minden idejére szüksége van, és pedig minden kölcsönöség nélkül 3–4 száz forint értékű munkát végeztetni akarni. Lehetett már látni csekélyebb értékű ügyeket is kiküldve az egyh.-megyékhez véleményezés végett. Bizony, csak méltányos lesz vala, e szóban forgó — s minden bizonynyal fontos — ügyet is a határozat-hozatal előtt közölni, s még egy kissé meg is kérdezni az illetőket: hogy hát, hogy s mint gondolkoznak erről az új teherről, melyről különben szó sem volt, mikor szerződtek? Mert csak anyyi, hogy „ott van a pap“, még nem mindenkit elégit ki, mint indokolás!

Hanem hát, divat-eszme! Mörülnek fel koronkint eszmék, melyek epidemia-szerűleg uralkodnak egyesek, mint testületek felett. Ilyen a közelebbi időkben a „népnevelés, jöjjön el a te országod“, „a tanítók sorsának javítása“,

sat. stb. Oly szép és nemes divat, mely minden esetre becsületére válik a kornak. A tanítói kar látja is hasznát, mert igen sok helyen tetemes fizetés-felemelések történtek s történnek naponkint. De nem is ebben van a baj! Hanem — nézetem szerint — abban, hogy az e körül való reformok sok tekintetben igen rohamosan, úgy szólva, némi túlhajtottsággal történnek. Már pedig a jóból is megárt a felettebb való. Tisztelet az olyan tanítóknak, kik buzgók és képesek, s dacára, hogy divatban vannak, kellő szerénységgel és csendben folytatják áldásos működésüket; de már is soknál mutatkozik olyan magaviselet, mely ezen eszmének felel meg hogy: „ki vagyok én, mi a nevem?“ vagy, mikor így kezdi dikcióját, „egy tanító mai napság,“ sat. sat. Hiszen, szép-szép az az önbecsérzet, csak hogy túlhajtvá, nem a kellő eredményt szüli.

A solti ref. egyh.-megye tavaszi közgyűlésén előadott esperesi jelenés egy pontja így szól: „iskoláinkat illetőleg, azok beléletét, vagy szellemi oldalát tekintve, a látottak és tapasztaltak után egyetértőleg konstatálnunk kell, hogy a növendékek iskola látogatási szorgalmával nem áll megfelelő arányban a tanítók szorgalma, tevékenysége.“ A közlő utána teszi: „természetesen, vannak egyes kivételek, csak hogy az a lehangelő, hogy csak kivételek az ilyenek; anynyival inkább lehangelő ez, mert egyh.-megyénk tanítói közül is többeket elkábitott már az a tömjénfüst, mely az időszaki sajtó útján nem egyszer oly túlzott mértékben és módorban nyújtatik, mely körülmény gátolja a tanítói kar egyesit abban, hogy az önvizsgálat és önismeret nem mindig kellemes ugyan, de legalább nem is kábitó levegőt szivhassa. A hivatalának élő, s hasznos munka-köréért felkészülő tanítók méltók e tömjénfüstre, csak hogy az a baj, hogy igen sokszor a méltatlanok szivnak be abból legtöbbit, a miből aztán nem előre törekvés, hanem megállapodás, vagy hanyatlás származik.“ (Lásd prot. egyh. és isk. lap: idej. 21. számát.)

Nem hiszem, hogy igen tévedjek, ha állítom, hogy ezen solti közlemény kisebb-nagyobb mértékben a többi egyh.-megyékre is talál. Azért, csak azt mondó vagyok, hogy: „lassan a testtel“ és a mód nélküli tömjénnel!

E kitérés után, még egyszer visszatérve a felvett tárgyra, nyilvánítom: miszerint, igénytelen fejszólalásomnak nincs más célja, mint az illetők becses figyelmét felkérni azon körülményre, hogy ha már a főtiszt. kerületi gyűlés meghozta ezen — nézetem szerint — igen fontos határozatot, 4–5 egyén hozzá szólása után s úgy lehet kevesebb, mint 10 perc alatt: méltóztassanak a helyettesítésre célszerűbb és kivihetőbb módot ajánlani. Igen célszerű lenne, ha a traktusok, különösen pedig — mint kiket legközelebb érdekel — a tiszt. lelkész-társak hozzá szólásának ez ügyhez.

Egy ref. pap.

TÁRCA.

Miskolci István és Görgei János.
esperesek levelei

I. Rákócy Györgyhez.

Közlő: Szilágyi Sándor.

I.

Alázatos szolgálomat ajánlom nagyságodnak, sat.

Kegyelmes uram, ritkán irok ugyan nagyságodnak, de szívem szerint akarnám, ha még ennél is ritkábban kellene nagyságodnak írnom: mert eddig is az nyughatatlan elméknek indításából valamenynyiszor írtam, mindannyiszor panaszzsal teljes levelet írtam; mostan pedig ugyan bánkodásra és siralomra méltó dologról kellett írnom.

*

Bánatos ez, hogy az embereknek háládatlanságokért isten az ő kedves szolgáját, nagyságodnak pedig szoros dolgaiban megpróbált istenes hívét, az néhai Tolnai István urat várakozásunk nélkül hamarabb az ujhelyi generális zsinatunkbeli templomban, mikor csak szintén az disputatoria kiadatott propositióknak examinálásához kezdett volna, gutaütés által erejét és szólását elvőve 9. április reggel 8 órákor, és más nap ugyanazon órában az ujhelyi parochiában ez hitván világból az más világra magához vivő, és halálának eleit sem az mediának megvágásával, sem egyéb füstöléssel nem vehetők. Mely bánatos állapotunkban ez vigasztalásunk, hogy isten ezt az ő szolgáját sok méltatlan gyaláztól és azokon való bánatjától megmentette; hogy isten az ő szolgáját az ő munkájában munkálkodni találta, és immár jámbor és hűséges szolgálatjéért meg is jutalmazta.

De kegyelmes uram, ez immár az siralmasabb állapot, melyet mivel vigasztaljunk meg, nehezem találok föl: hogy idvezült Tolnai Istvánnak méltó panasza volt életében az pataki scholának visszafordult állapotja felől nagyságod előtt néhány ízben; de sem ő maga, sem mi velünk egyetemben meg nem jobbithatta, mert mi ketten csak az nevét viseltük az inspectorságnak, de nagyságod körriül egy-e, kettő-e, voltak olyak, kik az scholának ha mi javára igyekezett is, elbontották, nagyságodhoz igazított szavát igyenesen menni nem engedték, kik Tolnai Jánosnak fautori voltak; maga azok nem hogy tüzt, de még füstöt is nem látták a pataki scholának, azonban az éig magasztalták friss állapotját, mely nagyságod előtt, főképen asszonyunk ő nagysága előtt talám hiteles is volt; melyről szegény Tolnai István csak panaszkodott. De a kik azok feleljenek meg isten előtt róla. Onnan következhetett az is, hogy az logica dolgából is nem az inspectorok tetszésén jártanak az mesterek, hanem asszonyunknak ő nagyságának eleiben itt künn létében ment az logica dolga. Az mely káron való busulása nem kicsiny oka lehetett Tolnai István elméjének bontakozásának és gutaütésének; az mint maga is megvallotta, hogy bizony megüti az guta. Ezt az scholának siralmas állapotját az utolsori visitatio mutatta meg. Mert az scholát ezen kívül valamennyiszer visitáltuk, visitáltuk pedig sokszor: mert az városi schola mesterekben hozzám hivatván tudakozni az tanításnak módjáról, megmondották, hogy nagyobb a hire, mint sem a haszna, és csak a sok irással töltik el az időt. Akkori visitációban is az schola seniorát és a primarius deákokat lelkek esméretire kényszerítettük, hogy igazat mondjanak az mestereknek életek, maguk viselések és tanítások felől: de honnat és mitől lött, semmivel nem vádolták az mestereket; interim a kiknek személyekben azok az primarius deákok szólottanak, csak boszankodtanak, hogy az igazat meg nem mondották.

Végezetre csak szintén az Tolnai István uram halála előtt néhány nappal maguk a deákok kívántak visitációt, melyet 11. április péntekre meg is igértünk vala mindketten: de azt is az Tolnai uram halálán való busodalmunk tovább halasztotta volna velünk, hanem a mesterek eszékben vővén a deákságnak zsi-bongását, ő magok is praefectus uramat is

szorgalmaztatták, engemet pedig a presbyteriummal ugyan az istenre kényszerítettek, hogy az visitatio tovább ne haladjon.

Nem vádolom, ugyan Tolnai János uramat, de midőn kívántam a deákoktól, hogy kiki jó lelkiismereti alatt chartára írja a difficultásokat, hogy ha szinte nagyságod eleiben kellene is a dolognak menni, a deákok írása hitelesebb lenne a magunk irásánál: az deákság ugyan örömet megcselkede volna, de azt is inhibealta. Minekokáért ad melius esse, praefectus uramtól néhány böcsületes főembert kértem mellénk, kik hallói, látói és bizonyági legyenek minden actáknak. Méltó kívánságomat ő kegyelme látván, három nemzetes főembert bocsátott velünk a scholában, Kis Tamás, Bodor Benedek és Klobosowski András uramokat, és ő kegyelmek előtt löttének az attestatiók, melyeket ime nagyságodnak párban beküldöttem. Melyekből nagyságod bölcs itéleti megértheti, hogy Tolnai János uram, tisztesség adassék mástól neki, de Patakon csak hires eperi volt, az scholát megvesztegette és az ifjuságot csak szóval tartotta: melyért hogy nagyságod az mi társaságunkban tovább tartsa, nem érdemi, nem hogy feljebben való állapotra emelje; mert az, ki ilyen nevezetes scholát megzavart, és megböcsülhetetlen kárt tött neki, jaj annak az ecclesiának, a hova megyen, mert hasonló zavarást várhat fejére. Osztán nagyságodat alázatosan követem, kegyelmesen nekem megbocsásson, ez ideig is nagyságodat viseltük szemünk előtt, és az nagyságod istenes irásáért kedveztünk neki, de tovább köztünk, ha nagyságodnak is jóakarattja az mienkhez járuland, szenvedni nem akarjuk, olyan okokra nézve, melyeket ha nagyságod tudni akar, máskor megjelentem. Az ur isten, sat. Liscae, 23. április, 1642.

Nagyságodnak alázatos caplánja

Stephanus P. Miscolcinus, almae fratirnitatis dioceseos Zemplén Senior, et Ecclae Liscinsis pastor primarius.

Külcim: Illustrissimo ac Celsissimo Domino Domino Georgio Rakoczi stb.

Kivül (I. Rákóczi Gy. kezével): 5. maji Fráta, 1642, délelt 4 óra után.

(Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

II.

Serenissime Princeps, Domine Domine mihi gratiosissime.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, sat.

Kegyelmes uram, nagyságodnak Fogarasban 21. április írott levelét ma 29. április ebéd után 3 órákor hozta Liszkára praefectus uram követe, melyben nagyságod közönségesen parancsolja nekünk, kik a szegény Tolnai István temetése után a pataki schola visitációjakor jelen voltunk s visitáltunk, hogy megirnök, mint s hogy volt a dolog a scholabeli fogyatkozások, alkalmatlan állapotok, s a deákságnak nem tanulása kitől vagyon és a mesterek között melyik legyen a vétkes. Kegyelmes uram ez előtt is folette agy gondom volt nekem arra, hogy nagyságodat megtudósítsam felőle, de bizonynyal tudtam, hogy praefectus uram ő kegyel-

mé nagyságodnak tudtára adta, és a nagyságod válasza után várakoztam; melyről mihelyt praefectus uramtól végére mentem, nagyságod parancsolatja nélkül is, tudván tisztemet, panasz nélkül megcselekedtem és arról való irásomat praefectus uramnak is ezelőtt néhány nappal, kezében adtam. De talám ebben lehet a defectus, hogy az mint nagyságod kívánja, nem a kik akkor a visitátiokor jelen voltunk, hanem csak az én magam személyében irtam, és azt oda nem irtam, hogy bona conscientia; de nagyságod annak az én irásomnak ugyan olyan hitelt adhat, mintha az egész presbyterium irta volna, mert az ő kegyelmek akaratajából irtam és jó lelkiismerettel irtam, mert isten előtt, és nagyságod isten képét viselő férfi előtt, ilyen öreg idejű és csak szintén a koporsóját néző ember, mint immár én vagyok, hogy mernék hazugságot írni.

Igazat irtam azért nagyságodnak, az mint az inquisitio bizonyosságom. De nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan követem, hogy ha mi darabos volna abban az én irásomban, megbocsássa, mert nem anynyira az affectus irtatta velem, mint hogy Tolnai János az nem jóban anynyira előlmehetett; mi pedig a kik csak névvel voltunk visitatorok, és az kárvallást láttuk, az kárnak ellene nem állhattunk, és ime miben estünk, hogy nagyságod elhiggyje, hogy ha ezután hiteles lejéud beszédünk, az istennek segedelmével, és az nagyságod után praefectus uramnak velünk való egyező értelmével, az mostan lőtt fogyatkozást anynyira megjobbitjuk, hogy nagyságod kevesebb panaszt fog hallani. Nagyságoddal isten legyen. Amen. Liscae, 29 aprilis, 1642.

Nagyságodnak alázatos cáplánja,
Stephanus P. Miscolcinus,
fratrum senior.

Külcim: Serenissimo ac Pientissimo Domino Domino Georgio Rakoczi de Felső-Vadász sat.

Kivül: (I. Rákóczi Gy. kezével) 9 maji, A. g. 1642, estve 8 óra után.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

III.

Generosi domini et fautores nobis benignissimi.

Salutem, et officiorum nostrorum semper paritissimam commendationem etc. Az ur isten minden idvességés jókkal jó egészséges hosszú élettel látogassa kegyelmeteket. Ez jelen való esztendőnek junius havának 25 napján az ecclesiának generalis gyűlése levén Ung vármegyének Szerennye nevű városában, több dolgok között jöve ez is be tiszteletes patronusink, hogy az Dez(m)as uraink, az mi kegyelmes urunknak coronás királyunknak ő felség(gó)nek, sőt az Németországnak constitutioja szerint a minemű octavabeli (j)övedelemmel tartoznának minden helyekben levő praedicatoroknak, azt ki(nem) szolgáltatnák, mely dolog felől ennek előtt is némelyek in propria (per)sona requiralták császár urunknak és coronás királyunknak ő felségének (kamar)raját, és parancsolatot vevén, contentaltattanak. Ezen dolog felől — — — n is kegyelmeteknél, [mint kegyes istenfő] patronusinknál és fau — — — viva voce izentünk két atyánk-

fiátul, úgy mint az ba — — — icatortól, Szürtei Istvántól és az yásárhelyi praedikato — — — házi János uramtól, kiknek beszédének, hogy kegye — — — és minden jó válaszsza becsássa kegyelmeteket, mint kegy — — — ainkat és istentől adatott patronusinkat kérjük. — — — án tartsa meg az ur isten kegyelmeteket kívánatos jó egészséges — — etben és bódog állapotban szegény hazánkunk igazgatására — — — való gondviselésére szivből kívánjuk.

Datum Kaposini die 7 (Julii) anno 1642.

Joannes Geörgei — — ior Dioecesis
Ungensis nomine totius Fraternalitatis subscripsit mppria.

Külcim: Generosis Dominis Domino Generoso Emerico Modossi nec non Generoso Domino Stephano Duka, Sacrae Caesariae Pregiaequae Majestatis Domini nostri Clementissimi Camerae Scepusiensis consiliario etc. Dominis et Patronis jugiter nobis honorandis.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

(Folyt. kövekezik.)

VIDÉKI ÉLETT.

Ó.-Brettye, angusztus 2, 1875.

Négy év és egy hónap járt le már az idő nagy kerekén, mióta iskolai pályám bevégezte után, az isteni gondviselés által számomra kitűzött kis tért elfoglalni szerencsés lehettem nemes Hunyadmegyében, a Sztrigy regényes völgyében eső ó-brettyei anya- és hozzá tartozó leány-egyházakban az ev. ref. lelki-pásztori állomást. Az akkor is — mint most — kevés számból álló, de tagjai buzgóságáról ismeretes egyház életéből az óta még egy hang sem emelkedett, mi e buzgóság tovább életben maradását jelezte volna. Nem, hisz világra szóló nagy tetteket miveln, csak nem lehetlenség is, s ha valamit még is idő és körülmények szerint tehattunk: azzal mindjárt a világ elé állani, s fenhangon dicsekedni, szerénytelenségnek tartám. És most is, midőn a nt. szerkesztőségétől becses lapja hasábjain egy kis tért kérni, bátor vagyok, korántsem dicsvágy, vagy írni akarás viselkedete vezérel, hanem a kötelesség-érzet parancsolja, számolnom nem anynyira egyházam hiveivel, hanem azokkal inkább, kik egy kissé távolabb esnek tőlünk megyénkben, de kik mégis az alább közlendők kivihetésében minket kegyes adományokkal gyámolítani, szivesek voltak, s meghozni mindnyájuk iránt a méltó elismerés és forró köszönet szives adóját.

A fenn említett egyház 7 családból álló, 4 faluban idegen elemek közt szétszórva lakó és keblükben szent vallásunk a nemzetiség, s keves hazánk iránt égő vágy, s a szeretet szent hevével ragaszkodó hiveinek egyik legfőbb törekvése vala, hogy valamint szellemi s anyagi kincsekben, rang s vagyoniag első: úgy templomuk is a többiek sorában méltó helyét elfoglalhassa. S ép ezen törekvésük megvalósítására irányzott tetteik következtében létre jött templomunk mostani bérendezettsége az, mit sorban — mint történt — közlendő vagyok.

Vágyaink tetőpontját első sorban isteni tiszteletünk

meghatóbbá s vonzóbbá tétele végett templomunknak orgonával ellátása képezé.

Itt nem tehetem, hogy először is orgona-készítő művész, t. Kolonics István ur iránt való elismerésünket s köszönetünket ne nyilvánítsam, ki igen nagy részben befolyt tervünk valósíthatására, a menyinyiben egy nála már készen levő 4 változatu csinos kis orgonát levélben 300 frt. o. é. felajánlani, de nekünk, (egyfelől néhai kedves emlékü esperesünk, nt. Dáné István ur nagy mérvü befolyása következtében, midőn a sz.-városi orgona készült, másfelől pedig, onnan hozzánk jöve, helyzetünk belátása után (240 frt. o. é. és a szállítási költségre leghagyni, szives volt. Midőn ennek nyilvánosságra hozása által említett művész ur iránt hálaikat leróvóm: egy úttal, ne tűnjék fel szerénytelenségnek, ha szegényebb egyházaink figyelmét e névre felhívni merészkedem, ki pontos részlet-fizetés mellett is kész szolgálatára áll bármelyik egyházköztségnek.

Az alku hát megvolt, de bevégzett ténynyé válását a pénz kérdése tette függővé.

Lássuk már röviden, egyházunk tőkéje megtámadása nélkül honnan került ki a kívánt pénzösszeg?

1873. szeptemb. 4-ére egyházi gyűlést hívtam özsze s tárgyalásra bocsátva ez ügyet, főkép mlts Szilvássy László ur szokott komoly és meleg ajánlata után a jelenvolt egyháztagnak örömmel fogadták s készséggel tették meg ajánlataikat következőleg:

Méltóságos Pogány Albert ur 1873. május 2-kán 1 éves és hét hónapos korában elhalt Kálmán nevü kedves fia emlékére 50 frt. o. é.; mlgs. Szilvássy László ur 20 frt. o. mlgs. Buda Károly ur 10 frt. o. é.: mlt. Csongrádi Miklós ur 2 frt. o. é.

Igy 100 frt. már megvolt s az alku valóságos ténynyé is válhatott. A többit gyűjtés (kéregetés) útján reméltük és határozottuk megszerezni, megbizván ezzel keblü gondnok m. Buda Károly és a lelkész aa.-kat. Mit magamra vállalni, kedves kötelességemül ismertem, s idő- és alkalom szerüleg járva el, sem az egyháznak költséget nem okoztam, sem a begyüldendő özszezből útiköltségül mit se használtam fel. És tervünk sikerült.

Különböző helységekben adakoztak:

Helytt Ó-Bretttyén: mlts. Ponori Sándor ur 5 o. é. forint; körjegyző t. Székely Sándor ur 5 forint o. é. méltóságos Gillyén Árpádné született Szilvássy Gizella önga 5 frt. o. é.; t. ifj. Herceg Ferenc ur 5 frt. o. é. M.-Bretttyén: Szopka Klára akkor hajadon, most férjezett t. Rettégi Miklós urnő 3 frt. o. Russon: mlt. Buda Elek ur és nője 10 frt. o. é.; N. N. vasút állomási főnök 5 frt. o. é.; egy más alkalommal m. Buda Elekné, sz. Páál Emilia önga 2 frt. o. é. Bacaláron: mlt. Vadas Lajos ur 6 frt. Szászvároson: m.-bretttyei birtokos, malomvizi mlt. Kendeffy Pál ur 60 frt. o. é. Kitiden: t. Ajtai Ferenc ur 2 frt. o. é.; Székely Sándor újból 1 frt. o. é. Szt.-György-Vályán mlt. Buda Miklós ur 5 frt. o. é. Hátszegen: ügyvéd t. Dáné Károly ur 4 frt. o. é.; gyógyszerész t. Mátéffy Béla ur 3 frt. o. é.; ügyvéd t. Bernád Miklós ur 2 frt. o.

e. Kernyesden: mltg. Kendeffy Sámuel ur 10 frt. o. é.; F. Kittó angol-nevelőné ugyanott 5 frt. o. Poklisán: mlts Pogány Ádám ur 2 frt. o. é. Zeykfalván: t. Gerdei Mihály gazda-tiszt 1 frt. o. é. Bacalást: t. Herceg Lajos ur 1 frt; özvegy Frenolendné akkor M.-Bretttyén, most Kolozsvárt lakó 1 frt; t. Kábdebó István ur adó-végrehajtó 1 frt. o. é. Özszesen a fenn irt 100 frttal együtt 245 frt. o. é.

Mig a kéregetés folyt orgonánk elhelyezésére, a — mi mi még nem volt — karzatot csináltattunk, t. Hornyák Károly Malomvizen lakó asztalos által 60 frton o. é. készítve; mit az egyház hordozott ugyan, de visszafizetésére az ajánlat meg van téve. S így egyházunk pénztára kiüresítése nélkül, 1874 május 1-ső napján a kellő helyén elhelyezve volt csinos és jó hangzásu kis orgonánk s szivet megható mólán zongzetas öszhangja mellett tartottunk pünköst napján s az óta isteni tiszteletet.

A diszes orgona tovább vezetett vágyainkban.

Még az orgona felállításakor így sóhajtánk fel: „beh, jól állana szószékünk felett egy az orgonával öszhangzó korona is!” Mit közölve t. Kolonics István urral, helyeslőleg felelt, azon megjegyzéssel, hogy akkor szószék is más kellene, mert e nagy téglahalmaz felébe igen nagy, s így kis templomban illetlent csinálhat; hanem rendeljünk szószéket és koronát együtt. Ily értelemben folyt tehát a beszélgetés m. Szilvássy László ur és t. Kolonics I. urak között, mintegy jövőre való maguk tájékozhatása végett a pénz-menyinyiség felett. Ezzel az ügy elszenderült, de nem aludott el örökre, sőt nem is vala hoszszu álma, mert m. Szilvássy László ur egyházmegyénk érdemes képviselője, kinek lelkesítő szavai és soha nem csüggedő buzgótsága éleszté — ugy szólva — új életre a már-már haldokló egyházat hamvaiból: sokszoros, nagy mérvü befolyása nyomán az anyagyház hivei e költség hordozására is kész örömet ajánlkoztak s rakták le áldozataikat e közügy oltárára. Így aztán ennek is sorsa jobbra dülvén, megalkudható volt s a régi téglahalmaz-szószék helyét egy csinos fa-szószék s felette korona foglalja el folyó év junius 25-iko óta. Ára 170 frt. o. é., szállítási költséggel együtt 176 frt. 42 kr. o. e.

Most már új hiányok merültek felszínre. Ilyenek az alsó tégl- és felső deszka-padlázat, a falak meszeletlensége s a festetlen padok. Ezeken is már segítve van.

Az alsó, romladozó s így folyton piszkoló padlázatot felszedetve, helyébe egy olasz kőmives mozaik-talajt rakott, mely csinosága mellett állandó csaknem örökös. Ez került 60 frt. o. é. beléértve tornyunk és templomunk külső párkányzatának lerontott részei kiigazítását is. Áráat előbb említém egyháztagnak hordozzák. A felső deszka padlázat is kifestve van. Került 34 o. é. frtba, mit mlt. Szilvássy L. ur előlegezett addig, mig a leány-egyházak tagjaitól gyűjtendő adományok útján kiszerezhetem.

Eddig adakoztak: Russon: m. Buda Elekné önga. 2 véka rozs, m. Buda Vencelné önga 1½ véka buza, m. Buda Imre 2 véka rozs. M.-Bretttyén: m. Csongrádi Miklós ur 3 nagy véka tiszta búzát, t. Nagy Zsigmond ur 2 véka

rozstot, Tölgyes Mózes gazda-tiszt 1 véka búzát, Szigeti Mari, ref. papné 2 frt. o. é.

Megjegyzem, hogy ily pénz-szük világban 'gabona, főleg tiszta buza adományozására hívtuk fel hiveinket.

A templom belső falait kifehérettük, mire 2 véka meszet m. brettyei birtokos mlts Csongrádi Miklós ur volt szives adni. Padjait tölgyfa-szinre festettük, melyek nagyobbára családi padok lévén: felkérésem után egyes családok által vannak részben kifizetve következőleg:

Családi nagy székért 5 frtot egyenkint: ml. Szilvássy László, ml. Pogány Albert, m. Csongrádi Miklós- és m. Buda Károly urak; kisebb pad festésért 3 o. é. forintjával: t. ifju Herceg Ferenc ur és J. A. a papi-székért.

És már, ugy-e, kedves olvasó, megköszönve becses türelmedet, véget is vethetnék e hosszadalmas históriának; de megbocsáss még egy kissé, mert nem lehet meg nem emlékezni arról, hogy kitidi özvegy t. Székely Borbára ur aszszony egy saját kezűleg kötött takarót ajándékozott az urasztalra kedves férje, Virsing Péter ur emlékére, kit, mint gépvezetőt, a gőzgép egy pillanat alatt összeroncsolva, semmisített meg; valamint azt sem hagyhatom említés nélkül, hogy régi, s már-már elhasznált, urvacsoraszékhez szükséges asztal-takaróink helyébe lelkes urhölgyeink ujakat ajánlottak fel, mit rendre-rendre valósítandának is minden bizonynyal; és végre azt sem mellőzhetem, hogy a közelebb Kolozsvártt tartott egyház ker. közgyűlés alkalmával érdem-dús, képviselőnk m. Sz. L. ur egyházunknak egy csinos pecsétnyomót vett és hozott ajándékol.

Fogadja minden rangu és rendű kegyes adományozó becses adományáért egyházunk forró köszönet-nyilvánítását itt a nyilvánosság terén is, a mely csak halvány sugára lehet amaz édes jutalom-érzetnek, melyet minden nemes tett, már természet szerint, önmagában hord. Én, kegyes engedelmeikkel, még csak egyszer rámutatok templomunkra, melynek külső és belső megújítására adományainkkal minket segíteni szivesek valának; kis templomunkra, mint élő tanubizonyosságára annak, hogy itt élő hiveink keblében élő és munkás hit, vallásunk, nemzetiségünk s kedves hazánk iránt szent szeretet honol, kik ily mostoha idők és körülmények dacára e szent célra áldozataikat meghozni, legfőbb kötelességüknek ismerik.

Adja az egek ura, hogy valamint most vannak kegyetes és buzgóság-teljes, tetterre kész szívek: ugy majd jövőben a késő unokák is, lelkesülve az elődök nemes s dicső tettein, fentartsák azt, hogy fennálljon és virágozzék egyházunk itt a Sztrigy-virányos völgyében, mint vallásunk, s nemzetiségünk őrhelye örökkön örökké!

János Albert,
ev. ref. pap.

Tanodai értesítés.

A zilahi ev. ref. főtanoda előjárósága határozatából ezennel értesítettnek a tisztelt szülők és gyámok, hogy a bekövetkezendő 1875/6-ik tanévre a néhai Balogh Pál-féle szegény alpból 800 frt. fog folyóvá tétetni és a néhai vég-

rendekezése szellemében ez idő szerint 20 növendék fog segélyben részesítettetni: a negyedik elemi és a polgári iskola négy osztályából tíz növendék 30 frttal o. é.; a felgymnázium V.—VIII. osztályaiból szintén tíz 50 frttal o. é.

Ezen segélyezésért folyamodhatik olyan magyar nemzetiségű, református vallásu, fedhetetlen erkölcsű, szorgalmas és szegény tanuló növendék, a kinek a rendes tantárgyakból való általános osztályzata legalább jeles, nem értvén ide a mellék-tantárgyakból nyert osztályzatokat.

A folyamodvány felszereléséhez szükséges:

a) családi értesítő;

b) szegénységet tanúsító egyházi és község-elöljárósági bizonyítvány, telekkönyvi kivonattal azon esetben, ha az illető ingatlan vagyonnal bir;

c) előmenti bizonyítvány.

A kellően felszerelt folyamodványok f. év szeptember 15-éig igazgató-tanár Kerekes Sándor aa.-hoz nyújtandók be. E határ időn túl érkező folyamodványok tekintetbe nem vehetnek.

Zilah, augusztus 16-án, 1875.

Az ev. ref. főtanoda igazgatósága.

Felhívás előfizetésre.

„Fali táblák az elemi rajztanításhoz. Rajzolta Felméri Mózes. A használatukhoz szolgáló vezérfonalat irták Kozma Ferenc és Felméri Mózes, állami tanítóképző tanárok. Székely-Kereszturon, 1875.“

A fönnebbi cím alatt ez előtt több mint félévvel, a n. ml. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz egy munkálatot terjesztettünk fel. Miniszter ur ő nagyméltósága figyelmére méltatván, kiadta azt szakértő megvizsgálásra a fővárosi várbeli rajztanoda igazgatójának, Rostagni Achilles urnak. Az innen nyert vélemény alapján ő excellenciája f. évi 5064. szám alatt arról kegyeskedik értesíteni: „hogy említett rajztáblák szakértő bírálat után, népiskolai használatra célszerűeknek találtatván, ha azok megfelelő minőségben fognak kiadatni, s kiadás után egy példányban bemutattatni, kész, azokat a használható népiskolai taneszközök közé tartozókul hivatalosan megjelölni.“

Ennek, valamint más szakértők biztatásainak alapján, s több felől jött tudakozódások következtében, elhatároztuk magunkat a munkának saját költségünken leendő kiadására.

Az egész munka áll 20 darab fali táblából, melyek nagyságukra nézve az olvasó fali táblákhoz hasonlítanak; 11 darab kemény papirból vágott rajzalakból és vezérfonalbúl, melynek alapján azok is megvalósíthatják e táblakon előtűtetett tervet, kik a rajztanításban nem elég gyakorlottak. A kiállítás csinjáról Stein János jó hírű egyetemi nyomdája (Kolozsvártt) áll jót.

E tervünk szerinti rajztanítás kezdődik a ponthálózatos (stimographiai) rajzolással. Ez 10 táblán van keresztül vive ugy, hogy először jönnek az egyenes vonalak és az ezekből képezhető alakok; végül, az egyenes és görbe vonalakból együttesen képezhető alakok. A második 10 tábla a

szabad kézi rajzot foglalja magában, az előbb jelzett menettel. Az alakok megválasztásánál, melyek száma 150-re megy, kiváló gond fordítottatott a természetben való szemléltetésre.

E munka első sorban, igaz, hogy népiskolák számára készült, de használható minden tanintézetben kivétel nélkül, a hol elemi rajztanítással foglalkoznak.

Bizalommal fordulunk tehát az érdeklött intézetek vezetőihez, hogy előfizetéseikkel megkönnyíteni sziveskedjenek vállalatunk sikerültét.

Előfizetést 5 forintjával október 1-éig elfogad Felméri Mózes Sz.-Keresztúron. Bolti ára 6 frt. lesz.

Gyűjtőknek 12 egyszerre beküldött előfizetésre egy tisztelet-példánnyal szolgálunk. A mű folyó évi október elején fog megjelenni.

Székelv-Keresztúr, augusztus 9-én, 1875.

Kozma Ferenc,
tanító-képzési igazgató.
Felméri Mózes, tanító
képzési rajztanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Garda József, theol. tanár, ur a következő módon szellemdúskodik (!) a n.-enyedi Bethlen-főtanoda ez évi értesítőjében: „Főtanodánk kritikus évet élt át; az 1874-ik ápril havában tartott egyházkerületi nagy gyűlésen esetleg egy indítvány merült fel, mely theol. intézetünknek Kolozsvárra való áthelyezését hozta javaslatba. Ezen amputáló szellemű indítvány alapján, papnöveldeink, némely doktorok által pacienseknek deklaráltak; gyarlóságokat emlegettek, melyek ha léteznének, mint ha itt nem is volnának kurálhatók, hanem csupán csak a kolozsvári homöopathia által. Mások ezen radikális kurát, betegségnek semmi szimptomáit sem látván, szükségtelemnek, sőt joggal, igazsággal, egyházi és nemzeti hőcsességgel öszszeférkezhetetlennek tartották. A flagrans kérdés egyeseket és testületeket, úgy szólva, egész anyaszentegyházunkat izgatott állapotba sodorta. A sajtó különböző lapdacsokat kezdett gyártani és ajánlani. A nolens-volens paciensek felett krízis állott be; némelyek már a temetésre is készültek; mások meg bizalommal, csüggetlenül néztek a jövőbe, csaknem mindnyájunkat idegesekké tettek a különböző pilulák. Elmondja azután, hogy az idej közgyűlés, annak komoly magatartása, sat. sat. „hideg fürdőül szolgált a paroxismusra nézve;“ s bebizonyítja, folytatva előadását, hogy „vonzó nélkül nincs vonzalom.“ Mi régen letettük a fegyvert e tekintetben, ez eszmével szemben; elismertük a többség jogát és meghajoltunk előtte azon reményben és erős akarral, hogy megvalósítását megkíséreljük oly uton, melyről Garda ur nem is álmodik, mely az ő ociumát távolról sem fogja bántani s melylyel többet fogunk használni egyházkerületünknek, mint ha Garda ur még ezer esztendőn élne. Kijelentettük elég nyomatékosan, hogy semmi szín alatt sem fogjuk felmelegíteni e vitát; de most meg kellett szegnünk fogadásunkat, mert nem tagadhattuk meg olvasóinktól azt az örömet, hogy gyönyörködjenek Garda urnak patika-szagu enunciacióján, melyet valahol okvetetlenül világgá kellett eresztenie, miután a közgyűlésen ejtett orációja elmerült a türelmetlenség árjaiban. Csupán egyet kérünk a n. enyedi főtanoda „igazgató ságától“, melynek firmája alatt jelent meg az értesítő, s a mely tehát opportunusnak tartotta azt, hogy ez előttünk még ma is elég fontos vita ily alakban terjesztessék a közönség elé és éppen részéről, méltóztassék, jövő évi értesítőjében felvilágosítani

minket: hogy Garda urat mint fizikust, mint medikust, vagy mint theologust kell-e inkább bámulnunk?!

= A Garda ur stílusa akaratlanul is ösztönöz, hogy a debreczei evangéliumi lapból idézzük „ad majorem orthodoxiae gloriam“ a következő irály-gyakorlatot: „Nem a modernizmus megészelt hitének rejtve nősző virágait fogom toltam hegyére szurni az orthodoxia nagyító üvegén át végzendő botanikai megfigyelés végett, nem is a pesti prot. irodalom komolyságáról akarok komolykodni a „Prot. egyházi és iskolai lapok“ örökös komolyságra hivatott közönsége idegesének a szerkesztőség nyílt szemei előtti elájulására; semleges térére lépek, — s beszélek az ifjúságról, s az ifjúsághoz...“ Tehát, amott medika, itt botánika; de egyiránt gallimathiasz. És mindenik azt hiszi magáról, hogy nála nélkül hiány és fogyatkozás volna a világ háztartásában. Bizony, csak szép dolog az, hogy ha valaki saját magában gyönyörködik és magával meg van elégedve!

= Olvasó-gép. Pétery Gyula budapesti tanító új szerkezetű olvastató- és számoltató-gépét a „Népnevelők pesti egyesületének“ pedagógiai szakosztálya célszerűnek, jónak és nélkülözhetetlen taneszköznek nyilvánította. A gép szerkezete igen egyszerű; a szótagok, szavak és mondatok papir-szalag segítségével a gépbe vannak illesztve, melyeket a gép homlokzatán levő nyíláson az osztály egyszerre, a tanító akaratától függő gyorsasággal olvas le. Az osztály csak egy betűt lát egyszerre, melyet mindaddig hangoztat, míg helyét egy másik el nem foglalja, a mikor ez előbbennek hangja ezével egybe olvad, és ily módon alkotja az olvasást. A gép számos előnyei közül megemlítenők ezek: a gép által az osztály figyelme s gondolata a tanító kezeibe kerül, mert egy időben az egész népes osztály egy szem, egy száj, egy gondolat, szóval, egy gyermekké alakittatik át. A fegyelmet a gyermekek között megszilárdítja; a rövid-látást megakadályozza. A tanítót megmenti minden legkisebb vesződségtől, biztosan vezeti a célhoz, könnyen s játszva tanít. A gép kiadója Rigler József Ede. Pest, kecskeméti-utca 11. szám.

= Interpelláció széki ev. ref. egyházmegyei esperes, t. t. Báthori Dániel urhoz. Széken. Folyó hó 1-én a bacai ev. ref. egyházban a pap-választás megtörténvén, általános szótöbbséggel árpástói ev. ref. pap, ifj. Balázs József megválasztott; de mind ez ideig a törvényesen megválasztott pap a választás eredményéről nem értesített: hogy ennek mi az oka; s van-e erről tudomása a t. esperes urnak? Tisztelettel felkérjük, erről sziveskedjék nyilatkozni. Szt.-Margitán, augusztus 22-én, 1875. Lénárd Samu, s. k. szt. margitai ref. pap. Csiszár László, egyh.-m. aljegyző.

= A kit az istenek gyűlölnék. A „Néptanítók lapja“ban az új tanév közeledtével egész sereg pályázat van kihirdetve, nagy részt olyanok, melyek olvasásánál a vér arcunkba futhat. Említsünk fel egy párt. Napkórban (Szabolcs-megye) a segéd-tanító fizetése egy iskolai évre 120 frt, teljes ellátás, ágynemű nem adatik. Nyiregyháza városában a segéd-tanító fizetése az egyházi alaptól (!) 100 frt, lakás és ellátáson kívül a beiratási díj s „jó pedális orgonán alkalma leendő magát hangjegyekből képezhetni.“ (Ez is a fizetéshez tartozik!) Zsámbókon adnak 150 frtot, világítás s ágynemű nélkül, teljes ellátást, de ezért az ismétlődő iskolát is kell vezetnie. Tiszafüredre egy osztály-tanítót keresnek 120 frtért s teljes ellátásért, kivéven az ágyneműt, mosást és világítást (mi marad a ruházatra?). Nem okosabb dolog-e, ily viszonyok között, a képzési folyamat végzett ifjaknak valamely urasághoz inasnak állani be. Itt a teljes ellátás a szó szoros értelmében megvan, ruhát is kap s fizetése havonként nem 8—10 frt, hanem 20—25 frt.